

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Bakalářská práce

Bankovní tajemství - historie a současnost

Tereza Halamová

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Tereza Halamová

Provoz a ekonomika

Název práce

Bankovní tajemství – historie a současnost

Název anglicky

Banking Secrecy – History and Present

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je vymezit základní rozdíly v praxi při uplatňování bankovního tajemství bankami v České republice do roku 2000 a v současnosti, které souvisí s přijímanými opatřeními v rámci snah zamezit financování terorismu a omezování legalizace výnosů z nelegálních činností.

Metodika

Úkolem v rešeršní části bakalářské práce bude popisnou metodou, na základě kompilace a syntézy poznatků získaných z odborných literárních zdrojů, pojednávajících o bankovníctví a bankovním tajemství, podrobně charakterizovat pojem a problematiku bankovního tajemství v rámci historického vývoje až po současnost.

Základem pro naplnění cíle bakalářské práce práce bude provedení analýzy pravidel pro uplatňování bankovního tajemství před rokem 2000 a v současnosti v rámci bankovního systému České republiky. Na základě dat získaných analýzou bude provedena jejich komparace a na jejím základě, s využitím zejména metod empirie a dedukce, budou vymezeny a charakterizovány zjištěné rozdíly v chápání a uplatňování bankovního tajemství v současnosti.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

bankovní systém, bankovníctví, banka, obchodní banka, bankovní tajemství, Česká národní banka

Doporučené zdroje informací

ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE. *Bankovníctví v proměnách času : sborník textů k 20 letům České bankovní asociace*. Praha: Česká bankovní asociace, 2012. ISBN 978-80-260-3016-4.

JÍLEK, J. *Finanční trhy a investování*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1653-4.

KALABIS, Z. *Základy bankovníctví : bankovníctví obchody, služby, operace a rizika*. Brno: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0001-8.

POLOUČEK, S. *Bankovníctví*. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-491-9.

REJNUŠ, O. – FIO BANKA. *Finanční trhy*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-3671-6.

REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7.

REVENDA, Z. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Praha: Management Press, 2014. ISBN 978-80-7261-279-6.

Předběžný termín obhajoby

2016/17 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Milan Ulrich

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 1. 11. 2016

Ing. Helena Čermáková, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 9. 11. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 05. 03. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Bankovní tajemství - historie a současnost" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 12. 3. 2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce Ing. Milanovi Ulrichovi, za vedení a pomoc, kterou mi poskytoval v průběhu zpracování práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu během celého studia.

Bankovní tajemství - historie a současnost

Souhrn

Tato bakalářská práce se zabývá bankovním tajemstvím od historie po současnost v rámci bankovního systému v České republice. V teoretické části je charakterizována problematika bankovního tajemství od historie po současnost a popsána jeho právní úprava a s ní související ochrana clientských dat, která patří mezi hlavní úkoly bankovního tajemství. Praktická část se zabývá, porovnáním bankovního tajemství před rokem 2000 a v současnosti, kdy dochází k prolamování bankovního tajemství, za účelem zamezení daňových úniků a financování terorismu. V závěru praktické části jsou vymezeny rozdíly v uplatňování bankovního tajemství před rokem 2000 a v současnosti.

Klíčová slova: bankovníctví, banka, Česká národní banka, bankovní tajemství, obchodní banka, bankovní systém

Bank secret - history and present

Summary

This bachelor occupies with bank secret from history to present within bank system in the Czech Republic. The theoretical part is characterized by the realm of bank secret and describes its legal adjustment. The important point of the theoretical part is a client data protection which is the main taste of bank secret.

The practical part draws a comparison bank secret before 2000 to present when the bank secret is revealed to prevent tax evasion and finance terrorism. Finale of practical part defines differences in exercise of bank secret before 2000 and present.

Keywords: banking, banking system, bank, bank secret, commercial bank

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika práce.....	11
3 Teoretická východiska	12
3.1 Vymezení základních pojmů.....	12
3.2 Charakteristika bankovního tajemství a význam bankovní informace	16
3.2.1 Bankovní tajemství v EU	17
3.2.2 Bankovní informace.....	18
3.2.3 Mezibankovní informační systém FIPOK	19
3.3 Historie bankovníctví a bankovního tajemství.....	20
3.3.1 Historie bankovníctví v Českých zemích	20
3.3.2 Historie bankovního tajemství	22
3.4 Právní vymezení bankovního tajemství v České republice.....	22
3.4.1 Zákon o bankách	23
3.4.2 Povinnost mlčenlivosti.....	25
3.4.3 Prolomení bankovního tajemství	26
3.4.4 Česká bankovní asociace	28
3.4.5 Bankovní regulace a dohled.....	30
3.4.6 Centrální registr úvěru	30
3.4.7 Bankovní registr klientských informací.....	31
3.4.8 Nebankovní registr klientských informací.....	32
3.4.9 Ochrana osobních údajů.....	32
3.4.10 Nové nařízení EU o ochraně osobních údajů.....	33
3.4.11 Ochrana klientských dat.....	34
3.4.12 Úřad pro ochranu osobních údajů	35
3.5 Opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti	36
3.5.1 Finanční akční výbor (FATF)	36
3.5.2 Historie boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti	37
3.5.3 Základní principy opatření.....	38
3.6 Opatření proti financování terorismu v EU.....	40
3.6.1 Česká republika v boji proti financování terorismu.....	41
4 Vlastní práce	42
4.1 Uplatnění bankovního tajemství před rokem 2000	42
4.2 Charakteristika bankovního tajemství v současnosti	44
4.2.1 Prolomení bankovního tajemství v EU	44
4.2.2 Směrnice PSD2	46

4.2.3	Globální automatická výměna informací o zahraničních účtech (GATCA)	46
4.2.4	Prolomení bankovního tajemství v České republice	47
4.2.5	Centrální evidence účtů	47
4.3	Vymezení rozdílů v uplatnění bankovního tajemství před rokem 2000 a v současnosti	49
5	Závěr	51
6	Seznam použitých zdrojů	52
6.1	Seznam literatury	52
6.2	Internetové odkazy	53

1 Úvod

Hlavním tématem bakalářské práce je bankovní tajemství, které zajišťuje ochranu osobní identifikace každého klienta banky, nutnou pro všechny bankovní operace a transakce. Je jedním z nejdůležitějších pojmů z bankovníctví, na kterém je založena důvěryhodnost každé banky. Vzhledem k současnému prolamování bankovního tajemství v České republice a v celé Evropské unii je toto téma velmi aktuální. V roce 2014 byl vytvořen globální standard pro automatickou výměnu informací o finančních účtech a v roce 2016 vstoupila v platnost nová směrnice PSD2, to má významný vliv na bankovní tajemství, které se v současnosti prolamuje. Důvodem vytvoření směrnice a globálního standardu je zamezení daňovým únikům a financování terorismu.

Teoretická část bakalářské práce je založena na obecné charakteristice a popisu bankovního tajemství. V první části jsou shrnuty základní pojmy, které souvisí s bankovním tajemstvím. V další části je vysvětlen význam bankovního tajemství v České republice a v Evropské Unii. Další nezbytnou součástí charakteristiky bankovního tajemství je historie. S tím souvisí i historie bankovníctví na českém území. Ve třetí části teoretických východisek je vymezena, právní úprava bankovního tajemství v České republice a je i zde objasněna ochrana klientůvých dat, která je hlavním úkolem bankovního tajemství. V poslední teoretické části jsou charakterizovány termíny praní špinavých peněz a financování terorismu, které jsou v současnosti velkým problémem pro všechny státy a jsou také hlavním důvodem prolamování bankovního tajemství.

Praktická část bakalářské práce přináší vymezení rozdílů bankovního tajemství před rokem 2000 a v současnosti, kdy dochází k jeho prolamování, což se považuje za velmi důležitý krok v boji proti financování terorismu a praní špinavých peněz. Praktická část také přináší vymezení základní charakteristiky nové směrnice v Evropské unii a zavedení centrálního registru účtů v České republice.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce v rešeršní části je charakterizovat bankovní tajemství a jeho problematiku v rámci bankovního systému v České republice. Nedílnou součástí je proto vysvětlení samostatného principu fungování bankovního tajemství od historie po současnost. Dále v rešeršní části je velmi důležitá právní úprava bankovního tajemství, s níž souvisí ochrana klientských údajů, která patří mezi hlavní úkoly bankovního tajemství. Základním cílem bakalářské práce je porovnání uplatnění bankovního tajemství před rokem 2000 a v současnosti, kdy dochází k jeho prolamování.

2.2 Metodika práce

Teoretická část je zpracována pomocí získaných poznatků z odborné literatury, které se zabývají charakteristikou bankovního tajemství a jeho problematikou v rámci bankovního systému v České republice.

Praktická část je zpracována na základě analýzy a následného porovnání změn v uplatňování bankovního tajemství před rokem 2000 a v současnosti, kdy dochází k prolamování bankovního tajemství v rámci snah zamezit financování terorismu a omezování legalizace výnosů z nelegálních činností.

3 Teoretická východiska

Teoretická část je věnována charakteristice a problematice bankovního tajemství od historie po současnost. Je zde vysvětlena právní úprava bankovního tajemství a ochrana klientských dat, která patří mezi hlavní úkoly bankovního tajemství. V poslední teoretické části jsou zde vysvětleny pojmy praní špinavých peněz a financování terorismu, které jsou v současnosti velkým problémem pro většinu států včetně České republiky.

3.1 Vymezení základních pojmů

Banky

Bankami se rozumějí právnické osoby (podniky), které mají ve srovnání s podniky v odlišných odvětvích ekonomiky řadu specifických rysů, projevujících se na celkovém významu v ekonomice. Subjekty, které se nazývají bankou, musí být jednoznačně vymezeny zákonem. Vymezení banky je zakotveno v zákoně o bankovníctví. Hlavní činností bank je přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů. K výkonu své činnosti potřebují bankovní licenci, kterou uděluje Česká národní banka. Bez udělení licence nesmí přijímat vklady od veřejnosti. Centrální banka vykonává bankovní dohled nad bankami. Banky v tržní ekonomice jsou v mnoha směrech nezastupitelné. (Kalabis, 2012)

„Mezi bankami mohou existovat vztahy závislosti, zejména z hlediska kapitálových účastí jedné banky v jiné či jiných bankách. Vzniká tzv. bankovní skupina, kde jedna banka (mateřská) ovládá a řídí jednu nebo několik bank či finančních společností, které jsou jejími dceřinými společnostmi. Dceřiná banka ale může opět kapitálově řídit další dceřiné banky a finanční společnosti a taková bankovní skupina se nazývá bankovní holding.“ (Ing. Milan Ulrich, 2001)

Investiční bankovníctví

Investiční bankovníctví se zaměřuje na poskytování zprostředkovatelských služeb v oblasti alokace kapitálu v ekonomice. Produkty investičního bankovníctví zahrnují obchodování s cennými papíry na vlastní i cizí účet, přípravu nových emisí cenných papírů, jejich distribuci a upisování. *„Investiční bankovníctví zabezpečuje provádění aktivit banky na kapitálových trzích. Jedná se o transakce, které se týkají cenných papírů, jejich derivátů, správy portfolií a dalších vlastních a zprostředkovatelských obchodů s investičními instrumenty. Investičními obchody se rozumí činnosti týkající se investování a obchodování do cenných papírů, obchodování s právy spojenými s cennými papíry nebo odvozenými od cenných papírů, účastí*

na vydávání cenných papírů a poskytování souvisejících služeb, obhospodařování cenných papírů včetně poradenské činnosti.“ (Šenkýřová a kol., 1998)

Investiční bankovníctví obsahuje zprostředkovatelské obchody na účet svých zákazníků, v komerčním bankovníctví to je naopak a převládají obchody na vlastní účet.

Obchodní banky

Obchodní banky jsou právnickou osobou založené jako akciová společnost se sídlem v České republice. Vykonávají takové činnosti, které mají povoleny v udělené bankovní licenci od ČNB. Mezi základní činnosti se řadí bezhotovostní platební styk, směnářenská činnost nebo obchody s cennými papíry. Hlavním motivem bank v tržní ekonomice je zisk. (Dvořák, 1999)

Po vstupu České republiky do Evropské unie musí být uplatňována tzv. jednotná licence. Tato licence znamená, že dává jejímu držiteli právo, aby svoji činnost vykonával vedle svého „domovského státu“. Funkce takových obchodních bank na území hostitelského státu podléhá příslušnému orgánu dozoru domovského státu. Tento orgán dohledu hostitelského státu kontroluje dodržování podmínek, které jsou vymezeny jeho právními předpisy.

Funkce obchodních bank:

- přijímání vkladů
- poskytování úvěrů
- operace s cennými papíry
- devizové obchody
- směnářenská činnost
- emise bezhotovostních peněz
- poradenství a konzultace

Česká národní banka

Česká národní banka je ústřední (centrální) banka České republiky, která je nezávislá na státě. Vznikla 1. ledna 1993 po zániku společného československého státu rozdělením Státní banky československé. ČNB byla zřízena zákonem ČBR č. 6/1993., o České národní bance, který upravuje její práva, povinnosti organizační strukturu, emisní politiku, bankovní dohled a další nutné věci pro její spořádaný chod v rámci hospodářského a ústavního systému České republiky jako samostatného a suverénního státu. (Ing. Milan Ulrich, 2001)

Nejvyšším řídicím orgánem je bankovní rada. Má sedm členů, které jmenuje prezident republiky na dobu 6 let. Všele je guvernér a dále ji pak tvoří dva viceguvernéři a čtyři vedoucí zaměstnanci ČNB.

„Hlavní činností centrální banky je zabezpečovat stabilitu české měny prostřednictvím cílování inflace. ČNB má také výhradní právo vydávat bankovky a mince.“ (Kalabis, 2012)

V České republice je peněžní jednotkou koruna česká. ČNB vede účty státního rozpočtu, státních fondů a státních finančních aktiv a pasiv, pokud ministerstvo financí České republiky nesjedná vedení účtů s jinou bankou. V rámci obchodů ČNB obstarává účty bank a přijímá jejich vklady. Vykonává bankovní dohled nad činností bank a nad bezpečným fungováním finančního trhu České republiky. (Revenda, 2001)

Bankovní systém

Bankovní systém je souhrn bank (včetně centrální) působících v určité zemi, jejich vzájemnými vztahy a také vztahy k okolí (domácnosti, stát, podnikový sektor). *„Funkce a způsob fungování bankovního systému je determinován zejména existujícím ekonomickým prostředím v dané zemi, ale i tradicí, zapojením do země mezinárodní spolupráce.“ (Revenda a kol., 1997)*

Klasifikace bankovních systémů:

➤ **Jednostupňové**

V jednostupňovém bankovním systému v podstatě všechny operace provádí centrální banka. Ostatní banky zde také působí, ale jsou specializované na předem úzce vymezený rozsah bankovní činnosti a jsou zcela závislé na rozhodnutí centrální banky. Hlavními oblastmi specializace bank v jednostupňovém bankovním systému bývají zahraniční obchod, obyvatelstvo, zemědělství. Tyto systémy se především vyskytují v netržních ekonomikách. Vznikaly hlavně po 2. světové válce, a to centralizací dříve existujících systémů dvoustupňových. Fungují zejména v centrálně plánovaných ekonomikách, a to z důvodu, že zcela chybí podnikatelské aktivity obchodních a ostatních bank. Později se tento systém stává brzdou rozvoje a je reformován s cílem vytvořit dvoustupňový bankovní systém. (Kalabis, 2012)

➤ **Dvoustupňové**

Ve dvoustupňovém bankovním systému zajišťuje centrální banka regulaci obchodních a dalších bank, které provádějí bankovní obchody a poskytují služby. Centrální banka neúvěruje podnikatelský sektor a neřídí přímo činnost ostatních bank. Dvoustupňový bankovní systém je

charakteristický pro většinu tržních ekonomik a také vyšším počtem obchodních bank. Tyto systémy nejsou úplně stejné, mezi jednotlivými tržními ekonomikami existují podstatné rozdíly. (Revenda, 2001)

Mezi nejdůležitější rozdíly patří:

- **univerzální systém** - Obchodní a investiční bankovníctví není odděleno. Je to systém, který je charakteristický pro většinu zemí v Evropské unii včetně České republiky.
- **specializovaný systém** – Obchodní bankovníctví striktně oddělené od investičního bankovníctví. Toto oddělení je dáno příslušnými zákony a vyskytuje se ve Spojených státech amerických a v Japonsku.
- **míra otevřenosti** – Míra otevřenosti domácích bankovních systémů vůči zahraničním bankám je vyšší v zemích Evropské unie než v USA a Japonsku, které vytvářejí na tomto poli regulační bariéry.
 - vysoce otevřená – Vysoký podíl zahraničních bank na domácím bankovním trhu.
 - málo otevřená – Nízký podíl zahraničních bank na domácím bankovním trhu.
- **uspořádání bank** – Uspořádání bank je determinováno zejména zákonodárstvím a tradicí.
 - pobočkový – málo bank, hodně poboček,
 - unitární – hodně bank, málo poboček,
 - propojený – relativně hodně bank navzájem propojených vlastnickými podíly.

„Bankovní systém je relativně samostatným systémem. Jeho institucionální úprava a organizace bankovních subjektů se v čase mění v závislost na nezbytnosti finančního trhu. Základním činitelem bankovního systému je obchodní banka, která se soustřeďuje na dočasně volné zdroje peněžních prostředků a redistribuuje je k subjektům, které mají jejich nedostatek. Je to subjekt, který vstupuje do nabídkových a poptávkových vztahů zejména peněžního trhu.

Bankovní systém v České republice se charakterizuje jako dvoustupňový systém univerzálního bankovníctví, který je doplněný specializovanými bankami.“ (Kalabis, 2012)

3.2 Charakteristika bankovního tajemství a význam bankovní informace

Pro realizování bankovních operací i ochranu všech zúčastněných stran je pro banky důležitou povinností dodržování bankovního tajemství, představující nedílnou součást zákona o bankách. Bankovní tajemství je jedním z nejcitovanějších pojetí z bankovníctví a je také jedním z nedůležitějších, protože je na něm založena důvěryhodnost každé banky. (Dvořák, 1999)

Pojem bankovní tajemství znamená povinnost banky zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích klienta. Banky se při realizaci bankovních produktů seznamují s celou řadou důvěrných informací o osobních, majetkových, finančních a obchodních poměrech svých klientů. Klienti musí mít jistotu, že se jejich důvěrné informace nedostanou do nepovolaných rukou. Ochranu jim garantují zásady dodržování bankovního tajemství. *„Zároveň však pro efektivní fungování bankovních obchodů jsou si běžně mezi bankami vyměňovány určité informace o klientech v rámci poskytování tzv. bankovních informací.“* (Ing. Milan Ulrich, 2001)

Povinnost zachovávat bankovní tajemství trvá pochopitelně nejen po celou dobu působení obchodních vztahů mezi klientem a bankou, ale i po skončení těchto vztahů a to platí i pro bývalé zaměstnance a ostatní osoby, na které se tato povinnost vztahuje. (Šenkýřová, 1998)

Bankovní tajemství neplatí zcela úplně, ale vyskytují se z něho dva okruhy výjimek:

- výjimky stanovené zákonem
- výjimky vyplývající z výslovného souhlasu klienta s tím, že banka může udělit vymezené bankovní informace o klientovi třetím osobám

Porušení bankovního tajemství se nevztahuje na:

- Výměnu informací mezi ČNB a orgány bankovního dohledu s obdobnými institucemi jiných států, jestliže předmětem výměny je poskytnutí informací o subjektech, které působí nebo chystají se působit na území příslušného státu.
- Sdělení údajů o klientovi a jeho obchodech při podání trestního oznámení nebo oznámení státnímu zástupci, policejním nebo jiným příslušným orgánům o podezření, že byl spáchán trestný čin nebo přestupek.

- Sdělení údajů o klientovi a jeho obchodech při plnění oznamovací povinnosti o zjištění neobvyklého obchodu.
- Vzájemné informování mezi bankami o identifikačních údajích o majitelích účtů a o záležitostech vypovídající o bonitě a důvěryhodnosti jejich klientů. Klient má právo, aby znal všechny informace, které se týkají jeho osoby a jsou uvedeny v příslušné databázi.

Zprávu o záležitostech týkajících se klienta, která je předmětem bankovního tajemství poskytne banka bez souhlasu klienta na písemné vyžádání jen:

- soudu pro účely občanského soudního řízení,
- orgánu činnému v trestním řízení za podmínek stanovených zákonem,
- finančnímu orgánu ve věci daňového řízení, jehož je klient účastníkem,
- Ministerstvu financí a Komisi pro cenné papíry při výkonu stanoveného dozoru,
- Ministerstvu financí za podmínek, které stanoví zákon č. 61/1996 SB., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti,
- orgánů sociálního zabezpečení ve věci řízení o pojistném na sociální zabezpečení y příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, které klient dluží,
- zdravotních pojišťoven ve věci řízení o pojistném ne veřejné zdravotní pojištění, které klient dluží.

3.2.1 Bankovní tajemství v EU

Bankovní tajemství se vyskytuje ve všech bankovně vyspělých zemích, ale mezi jednotlivými zeměmi existují rozdíly z hlediska rozsahu bankovního tajemství a s ním spojené výjimky i trestů za porušení bankovního tajemství.

V posledních letech byly prováděny zásahy do bankovního systému z důvodu snahy o zamezení praní špinavých peněz a financování terorismu. Pro země Evropské Unie byla vymezena úprava bankovního tajemství v První bankovní směrnici a celá tato úprava byla později nahrazena ve Druhé bankovní směrnici. Podle i jménem příslušných orgánů, nesmí prozradit žádnou důvěrnou informaci. (Dvořák, 1999)

Existují ovšem výjimky, kterou mohou nebo spíše musí prozradit informace:

- informace je podaná v takové souhrnné nebo kombinované formě, že z ní nelze identifikovat jednotlivé instituce,
- případy spadající pod trestní právo,
- v případě úpadku úvěrové instituce,
- výměna informací mezi příslušnými orgány členský zemí v souladu se směrnicemi EU vztahující se na úvěrové instituce,
- na základě kooperačních dohod
- výměna informací mezi příslušnými orgány a orgány odpovědnými za dohled nad finančními institucemi,
- poskytování informací orgánům spravující systémy,
- v případě, že centrální banka nevykonává bankovní dohled
- na základě podmínek stanovených zákonem.

Další výjimka vyplývá ze Směrnice EU o předcházení zneužití finančního systému k praní špinavých peněz. Ve srovnání úpravy EU a se současnou úpravou v České republice je patrný soulad. V České republice je snadnější prolomení bankovního tajemství z hlediska občansko-právních věcí, finančních úřadů v otázkách daňového řízení s klientem. (Dvořák, 1999)

3.2.2 Bankovní informace

Bankovní informace podává banka o svých klientech. Důvodem pro předávání bankovních informací je snaha napomáhat rozvoji zdravých obchodních vztahů tím, že umožňují zkontrolovat bonitu obchodních partnerů a druhým důvod je ochrana banky před špatnými klienty, protože umožňují zjistit vztahy klienta k jiným bankám. (Šenkýřová, 1998)

Předávání bankovních informací se změnilo v roce 1998, kdy vstoupila v platnost tzv. velká novela zákona o bankách. Tato novela umožnila bankám bez souhlasu klienta předávat si vzájemně informace o bankovním spojení, identifikačních údajích, o majitelích účtů a o záležitostech vypovídajících o bonitě a důvěryhodnosti svých klientů. Klient má právo seznámit se s informacemi týkajícími se jeho osoby, které jsou o něm uvedeny v databázi. (Dvořák, 1999) Nad rámec případů uvedených v zákoně banka smí nadále předávat informace o klientech pouze s jejich výslovným souhlasem.

Výměna bankovních informací není zcela jednotná ve všech tuzemských bankách, přesto se dají sledovat určité shodné principy, které banky při poskytování bankovních informací dodržují.

Mezi základní principy lze považovat

- Poskytované informace jsou vždy na co nejobecnější možné bázi.
- Informace o soukromých fyzických osobách jsou obecnější, než informace poskytované o právnických osobách nebo fyzických osobách.
- Informace musejí být přesné a úplné
- Informace by měly být sdělovány písemně
- Pokud klient nedá souhlas k poskytování bankovních informací o sobě, musí být formulace bankovní informace taková, aby nemohla být chápána jako negativní.

Banky poskytují bankovní informace o svých klientech:

- svým jiným klientům
- ostatním bankám
- speciálním institucím

3.2.3 Mezibankovní informační systém FIPOK

Podstata činnosti institucí zabývajících se shromažďováním a udělováním informací o klientech mezi bankami a dalšími institucemi spočívá v ochraně bank před špatnými klienty. Zúčastněné banky jsou na jedné straně povinny předepsané informace do systému předávat, na druhé straně jsou oprávněny tyto informace o klientech jiných bank i tímto způsobem získávat. V České republice byly zahájeny přípravy na vytvoření takového systému v roce 1992. Systém pod označení FIPOK (finanční pozice klienta) je založen na následujících principech: (Dvořák, 1999)

- provozovatelem systému je I. S. C. MUZO akciová společnost,
- systém je určen pro banky působící v České republice s cílem centrálně evidovat bankovní spojení klientů,
- zapojené banky jsou povinny předávat stanovené údaje o klientech a jsou oprávněny si tyto údaje vyžádat. Systém je omezen na klienty fyzické a právnické osoby, které mají oprávnění k podnikatelské činnosti,

- údaje o klientovi mohou být v současné době v souladu se zákonem o bankách do systému předávány i bez souhlasu klienta. V minulosti mohly být údaje o klientovi předávány pouze s výslovným souhlasem klienta, pokud klient souhlas neudělil, předala banka do systému pouze obecné identifikační údaje.

3.3 Historie bankovníctví a bankovního tajemství

První zmínky o existenci směnárníků pochází z období starověkého Egypta, Babylonie a Asýrie. Skutečné banky vznikly v Itálii ve 12. - 14. století a postupně se další objevovaly i na severu od Alp v Německu. Bylo to společenství finančníků spíše v rodinném okruhu, které úvěrovalo panovníka. Velký rozvoj bankovníctví nastal až v 17. století v souvislosti mezinárodního obchodu.

3.3.1 Historie bankovníctví v Českých zemích

V 1. polovině 19. století vykonávali na českém území funkci bank především soukromí směnárníci, kteří půjčovali peníze za odlišně vysoký úrok. V roce 1824 byla v Praze založena Česká spořitelna. Pro shromažďování úspor drobných střadatelů měl velký význam Poštovní spořitelní ústav založený roku 1883, využívající poštovních úřadů, dále systém tzv. lidového peněžnictví, úvěrová družstva a občanské záložny. V roce 1890 vznikla nevýdělečná veřejná instituce Zemská banka království Českého, která se stala ústřední bankou celé úvěrové soustavy v českých zemích. Stavební úvěry udělovala také Hypoteční banka království Českého, která byla založena v roce 1865 jako veřejnoprávní instituce. U obou bank se jednalo o dlouhodobé úvěry, zatímco krátkodobé a střednědobé úvěry umožňovaly spořitelny, úvěrová družstva a záložny. (Z. Jindra a kol., 1999)

V 2. polovině 19. století nastal rozvoj akciových obchodních bank. Nejprve se objevovaly pobočky vídeňských bank, např. Österreichische Creditanstalt, později vznikaly i ryze české banky, např. Živnostenská banka, Pražská úvěrní banka, Česká průmyslová banka, aj.

Po vzniku republiky v roce 1918 nastal velký proces fúzí (spojování) a akvizic (převzetí jedné společnosti druhou) komerčních bank. Poskytovaly převážně krátkodobé úvěrové obchody, eskont směnek a jiných cenných papírů, podporovaly stát v jeho úvěrových transakcích a účastnily se burzovních obchodů. V českých zemích šlo o banky univerzální. (bankovniagramotnost.cz, 2009)

V roce 1926 začala fungovat nově zřízená akciová Národní banka československá (NBČ).

Dopad na české bankovníctví měl bankrot vídeňské banky Österreichische Creditanstalt na počátku 30. let. Vyvolal vybírání vkladů (depozit) a pokles akcií na pražské burze. Došlo ke stahování západního kapitálu z Československa a zamrzání československých pohledávek v cizině. Přesto se domácí peněžnictví z krize dostalo bez velkého úpadku a zapojilo se do financování předválečné konjunktury.(bankovniagramotnost.cz, 2009)

V roce 1938 skončil na našem území normální vývoj ekonomiky a nacisty byl zlikvidován i vysoce rozvinutý bankovní sektor. V roce 1945 byly banky znárodněny. Tyto národní banky kontrolovala Ústřední správa bank. V roce 1948 došlo ke sloučení dosavadních bank a v českých zemích zůstala zachována jen jedna banka pro krátkodobé úvěrování Živnobanka a pro dlouhodobé úvěrování byla založena Investiční banka. (bankovniagramotnost.cz, 2009)

Do roku 1990 existovala v ČSFR, striktní specializace jednotlivých bank. Od 1. 1. 1990 vstoupily v platnost dva zákony: zákon č. 130/1989 Sb., o Státní bance československé a zákon č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách. Tím byl vytvořen předpoklad pro fungování dvoustupňového bankovního systému v čele s Českou národní bankou. V roce 1992 vstoupil v platnost zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a posunul charakter bankovního sektoru ve směru charakteristické a běžném pro bankovní systém ve světě – „*tendence k univerzalizaci bank i ostatních finančních institucí a snaha jednat s depozitními institucemi jako s jednou skupinou v legislativě a regulaci.*“ (Polouček, 2006)

Po roce 1990 se stává novou oblastí českého bankovníctví bankovní regulace a bankovní dohled, vznikající podle principů vyspělých tržních ekonomik. Problémem však byly tzv. špatné úvěry, které byly do té doby poskytnuty Státní bankou československou (SBČS) státním podnikům. Po reformě v roce 1990 dluhy zůstaly státním podnikům, které se postupně privatizovaly, a úvěry byly převedeny na nově založené banky, které vznikly ze SBČS, tj. Komerční banka Praha a Všeobecná úvěrová banka Bratislava. Rozhodující část úvěrů však byla převedena na státní Konsolidační banku a vše se řešilo formou Konsolidačního programu I. Řešením vzniklé situace byl i Stabilizační program, který umožňoval malým bankám odprodat špatná aktiva specializované instituci Česká finanční, s.r.o., a tím si vylepšit kapitálovou přiměřenost. Za součást bankovního systému lze považovat spořitelni a úvěrní družstva, která vznikla 1. ledna 1996. Naše legislativa je však dosud za banky nepovažuje, podléhají proto speciálnímu zákonu.(bankovniagramotnost.cz, 2009)

V letech 1996-1997 se bankovní systém dostal do krize. Týkala se především malých bank (např. banka Bohemia). Další krize v letech 1999-2000 však zasáhla i dvě velké banky. Jednalo se o dvě poslední banky se státním majetkovým podílem. Byly to Česká spořitel-

na a Komerční banka, kterým byla na ulehčení procesu privatizace poskytnuta pomoc prostřednictvím Konsolidační banky a Fondu národního majetku.

V současné době je bankovní systém ČR považován za stabilní a moderně fungující odvětví s velkým potenciálem růstu. (bankovniagramotnost.cz, 2009)

3.3.2 Historie bankovního tajemství

Bankovní tajemství se historicky vytvořilo z obecného chápání důvěrnosti vztahu mezi zmocněncem a zmocnitelem. Celkový vztah důvěrnosti existuje nejen mezi bankou a klientem, ale i v různých institucích či mezi lidmi např: pacient a lékař. Zachování mlčenlivosti o osobních údajích klienta či osoby bylo od počátku vytvoření těchto institucí a profesí.

V českém právním řádu se bankovní tajemství objevilo v roce 1989 v zákoně o bankách a spořitelnách, který byl nahrazen v roce 1992 novým zákonem o bankách. Od té doby došlo v bankovním tajemství k mnoho změn, zejména pod vlivem mezinárodních a evropských koordinačních tendencí. Důvodem mezinárodních změn je snaha o zamezení daňových úniků.

Klienti poskytují bankám mnoho osobních údajů a data o svých osobních a finančních poměrech. Míra zjišťovaných údajů se liší v závislosti na typu služeb. Tyto sdělené informace však tvoří pouze jednu část informací, kterými banky disponují. Pokud by tyto informace získala třetí osoba, mohlo by to poškodit klienta. Cílem úpravy bankovního tajemství je zajistit zachování důvěrnosti všech informací, které banka získá od klientů.

3.4 Právní vymezení bankovního tajemství v České republice

Bankovní tajemství zajišťuje ochranu osobní identifikace každého klienta banky.

K tomu aby bankovní instituce tuto povinnost respektovaly, slouží zákonná úprava. Základní právní předpisy, které slouží jako ochrana údajů fyzických a právnických osob jsou k nalezení v následujících zákonech:

- Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů

Ve specifických oblastech řeší danou problematiku řada dalších právních předpisů. Mezi hlavní patří zejména:

- Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestní činnosti
- Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech
- Zákon č. 99/1993 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení
- Zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon
- Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi
- Zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti
- Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád
- Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění
- Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení
- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
- Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a bezpečnosti způsobilostí

Dohled nad dodržováním povinností při zacházení s údaji podléhajícími bankovnímu tajemství, vykonává Česká národní banka. Kontrolu na ochranu osobních údajů fyzických osob klientů provádí Úřad na ochranu osobních věcí. (Dvořák, 1999)

3.4.1 Zákon o bankách

Zákon upravující ochranu bankovního tajemství byl přijat parlamentem České republiky dne 20. 12. 1991 s účinností od 1. 2. 1992. Zákon podstoupil řadu novelizací z důvodu implementace předpisů přijatých Evropským společenstvím. Tento zákon upravuje některé vztahy související se vznikem, podnikáním a zánikem bank se sídlem na území České republiky, včetně jejich působení mimo území České republiky. Bankovní tajemství se vztahuje na všechny bankovní obchody, peněžní služby bank, včetně stavů na účtech a depozit. (Zákon č. 21/1992, Sb., o bankách)

Bankovní obchody

Bankovními obchody se rozumí smlouvy uzavírané bankami při jejich podnikatelské činnosti a na základě těchto smluv vznikají závazkové vztahy. Nelze zařadit do bankovních obchodů všechny smlouvy, ale pouze smlouvy, které se týkají charakteristických činností bank. (Plíva, 2009)

Bankovní obchody lze členit z více různých hledisek. Podle vymezení bankovních obchodů, jako smluv uzavíraných bankami při jejich podnikatelské činnosti, lze tyto obchody rozdělit na bankovní obchody v režimu obchodního zákoníku (např: smlouva o úvěru) a na bankovní obchody v režimu občanského zákoníku. Dále se bankovní obchody mohou dělit na aktivní, pasivní a neutrální bankovní obchody. Jako pasivní obchody se označují smlouvy, v nichž je banka dlužníkem (vklady, přijaté úvěry). Aktivní jsou naopak smlouvy, v nichž banka vystupuje jako věřitel (půjčky). Neutrální bankovní obchody se v bilanci banky neobjevují. Při těchto obchodech bance nevzniká ani závazek vůči klientovi ani pohledávka za klientem (např: poskytování bankovních informací). (Plíva, 2009)

Mezi důležité složky bankovních obchodů patří úvěrová činnost, při které banky zprostředkovávají časově omezené a úplatné přesuny peněz od věřitelů k dlužníkům, a tím umožňují využití nečinných peněžních prostředků. Dále jde o zprostředkování platebního styku na základě příkazů klientů (ať už hotovostního či bezhotovostního) mezi jednotlivými subjekty hospodářského života, obchodování na peněžních a kapitálových trzích a poskytování dalších finančně úvěrových a poradenských služeb. (Kalabis, 2012)

Peněžní služby bank

Peněžní služby a bankovní obchody jsou velmi podobné pojmy. Rozdíl mezi peněžními službami a bankovními obchody je, že bankovní obchody v souvislosti s poskytováním bankovních služeb nejsou oprávněny poskytnout jiný subjekt než banku. Peněžní služby bank mohou poskytnout i nebankovní subjekt jako je například Česká pošta, kde peněžní služby slouží jako platební styk pro převod peněžních částek i do zahraničí. (Plíva, 2009)

Peněžní služby jsou i takové případy, kdy banka není přímým účastníkem bankovního obchodu jako smluvní strana vůči klientovi, ale jako třetí osoba, která zajišťuje uskutečnění smluvního vztahu. Takováhle situace se vyskytuje, když klient nevybírá z bankomatu své banky, ale z bankomatu jiné banky. (Zákon č. 21/1992, Sb., o bankách)

Stav na účtech a stav depozit

Tyto pojmy lze zahrnout pod označení bankovních obchodů a peněžních služeb. Jedná se o citlivé údaje, které jsou chráněny bankovním tajemstvím. Stav na účtu lze definovat jako výši zůstatku peněžní částky na účtu. Je to částka, kterou má klient k dispozici nebo je to částka, kterou dluží bance. Účty jsou vedeny bankou na základě smluvního vztahu mezi bankou a klientem. Depozitum lze definovat jako vklad nebo vloženu věc, ve vztahu k bance jsou to peněžní prostředky, které jsou uloženy v peněžním ústavu (v bance). (Plíva, 2009)

V právní úpravě zákona č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách, který předcházel současně platnému zákonu o bankách, bylo stanoveno, že bankovní tajemství se vztahuje na všechny bankovní obchody, peněžní služby bank a spořitelen včetně stavů na účtech a depozit cenných papírů. Mezi současnou a předcházející právní úpravou bankovního tajemství je možné upozorovat jediný rozdíl, že objektem bankovního tajemství byl stav depozit cenných papírů.

Vedení depozit cenných papírů není v pravomoci bank, ale v pravomoci obchodníků s cennými papíry. (Plíva, 2009)

3.4.2 Povinnost mlčenlivosti

Povinnost mlčenlivosti vzniká na základě právní skutečnosti, vznikem zaměstnaneckého poměru. Zaměstnanci banky, dále i členové dozorčí rady a osoby provádějící bankovní dohled jsou povinni zachovávat mlčenlivost ve služebních věcech dotýkajících se zájmů banky a jejích klientů. Informace se mohou poskytovat třetím osobám pouze v souhrnné podobě, u nichž nelze identifikovat, o kterou konkrétní banku či osobu se jedná. Povinnost mlčenlivosti trvá i po skončení pracovněprávního vztahu nebo jiného obdobného vztahu. Za porušení povinnosti mlčenlivosti se při dodržení zákonných podmínek nepovažuje poskytnutí informací získaných v souvislosti s výkonem bankovního dohledu nebo doplňkového dohledu nad osobami ve finančních institucích, orgánu dohledu nad bankami nebo finanční trhy v jiném státě a poskytnutí informací Ministerstvu financí pro účely výkonu státní kontroly dodržování podmínek pro poskytování státní podpory podle zvláštního předpisu. (Zákon č. 21/1992, Sb., o bankách)

Za porušení povinnosti mlčenlivosti se při dodržení zákonných podmínek nepovažuje poskytnutí informací získaných v souvislosti s výkonem bankovního dohledu veřejným orgánům a dalším osobám v České republice, jestliže jsou informace poskytovány pro plnění jejich funkce:

- orgánů působících při likvidaci nebo úpadku u banky nebo finanční instituce,

- dohledu nad orgánem finančních institucí, bank,
- auditora zákonem stanovené účetní závěrky banky nebo finanční instituce,
- dohledu nad auditorem stanovené účetní závěrky banky nebo finanční instituce,
- dohledu nad dodržováním práva obchodních společností,
- boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu nebo provádění mezinárodních sankcí za účelem udržování mezinárodního míru a bezpečnosti ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu,
- dohledu nad platebními nebo vypořádacími systémy,
- provozovatele platebního nebo vypořádacího systému, orgánu činného v trestním řízení
- České národní banky jako ústřední banky České republiky a orgánu vykonávajícímu dohled nad finančním trhem,
- systémů pojištění pohledávek z vkladů a pojištění investorů,
- orgánu veřejné moci (příprava právních předpisů týkajících se dohledu nad bankami a finančními institucemi).

3.4.3 Prolomení bankovního tajemství

Bankovní tajemství se prolomuje ve prospěch orgánů bankovního dohledu. Bankovní dohled vykonává v České republice Česká národní banka jako centrální banka státu. Jejím hlavním cílem je péče o cenovou stabilitu a dohled nad osobami působícími na finančním trhu. Bankovní dohled je kontrola dodržování opatrného podnikání bank. O všech záležitostech, jejichž předmětem je bankovní tajemství, je banka povinna podat zprávu osobám pověřeným výkonem bankovního dohledu. Za porušení bankovního tajemství se přitom nepovažuje vzájemná výměna informací mezi orgány bankovního dohledu, včetně podobných finančních institucí jiných států a Českou národní bankou, pokud jsou předmětem výměny informace o subjektu působícím na území příslušného státu. (Zákon č. 21/1992, Sb., o bankách)

Další oblastí, kde je možné prolomení bankovního tajemství, je oblast trestního práva. Za porušení povinnosti dodržet bankovní tajemství nelze považovat sdělení údajů o klientech a jejich obchodech při podání trestního oznámení (zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním) ve spojení s prováděním oznamovací povinnosti vůči odboru Ministerstva financí podle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů. (Zákon č. 21/1992, Sb., o bankách)

V zákoně o bankách jsou napsány orgány, kterým přísluší oprávnění žádat po bance zprávu o záležitostech klienta a které jsou předmětem bankovního tajemství. Banka má povinnost zprávu bez souhlasu klienta poskytnout a to na základě písemné žádosti. Ta musí obsahovat údaje: jméno, rodné číslo, bydliště klienta v případě fyzické osoby. V případě právnické osoby především: obchodní jméno, identifikační číslo a sídlo, podle nichž může přesně identifikovat banka příslušnou záležitost.

Prolomení bankovního tajemství má dva způsoby, kdy může být prolomeno.

Výslovný souhlas klienta

Se souhlasem klienta je možné podat informace týkající se jeho osoby a záležitostí, které jsou předmětem bankovního tajemství v podstatě komukoli. Dochází k tomu zejména v případech, kdy si klient potřebuje založit účet v nějaké zahraniční obchodní bance, která po něm požaduje bankovní informace od banky, ve které je veden jeho účet. V tomto případě klient požádá svou banku písemně o vyhotovení dokladu, ve kterém jsou uvedeny všechny údaje o klientovi a i informace o jeho finanční situaci. (Zákon č. 21/1992, Sb., o bankách)

Výjimky stanové zákonem

Banka musí poskytnout údaje o klientovi i bez jeho souhlasu. Jsou to výjimky, které jsou uvedeny v zákoně č. 21/1992 Sb., o bankách a v zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

Banky mají povinnost podat zprávu těmto orgánům:

- Soudu pro účely občanského soudního řízení
- Orgánům činným v trestním řízení za podmínek, které stanoví zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Správcům daně za podmínek podle zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád.
- Finančnímu arbitrovi rozhodujícímu podle zvláštního právního předpisu zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění zákona č. 558/2004 Sb., a to ve sporech navrhovatele proti instituci.
- Ministerstvu financí za podmínek stanovených zákonem č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

- Orgánům sociálního zabezpečení ve věci řízení o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, které klient dluží, včetně dalších případů stanovených tímto ustanovením.
- Zdravotním pojišťovnám ve věci řízení o pojistném na veřejném zdravotním pojištění, které dluží. Toto platí i pro vymáhání tohoto pojistného.
- Soudnímu exekutorovi, který je pověřen provedením exekuce podle zvláštního zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.
- Úřadu práce České republiky ve věci řízení o vrácení finančních prostředků poskytnutých klientovi ze státního rozpočtu. To platí i pro vymáhání těchto prostředků.
- Národnímu bezpečnostnímu úřadu, zpravodajské službě nebo Ministerstvu vnitra při provádění bezpečnostního řízení podle zvláštního zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

Za porušení bankovního tajemství se nepovažuje ani poskytnutí bankovního spojení, identifikačního kódu banky a identifikačních údajů o svém klientovi, pokud se jich dožaduje osoba, které prokáže, že v důsledku vlastní chybné dispozice utrpěla škodu (například klient omylem poslal platbu na účet někomu jinému). Bankovní tajemství může být také omezeno v neprospěch dotčeného klienta, pokud poruší povinnosti sjednané s bankou ve smlouvě, nebo se dostane do prodlení s peněžitým plněním na dobu delší než 60 dní. Pak může banka informovat veřejnost i ostatní banky o jménu tohoto klienta. *„Klient tomu může předejít, pokud do 30 dnů od porušení povinnosti bankou uzavře dohodu o nápravě a jestli banka bude schopná novou dohodu přijmout. Další výjimka, která se nepovažuje za porušení bankovního tajemství, souvisí s podnikáním banky na území jiného státu.“* (Dvořák, 1999) Výjimka je stanovena v zákoně o bankách. Banka má pak povinnost poskytnout informace i bez souhlasu klienta, pokud jí to nařizuje právní řád státu, na jehož území podniká a nelze to považovat za porušení bankovního tajemství podle českého zákona o bankách. (Dvořák, 1999)

3.4.4 Česká bankovní asociace

„Česká bankovní asociace vznikla v roce 1990 pod původním názvem Bankovní asociace. Od roku 1992 působí jako dobrovolné sdružení právnických osob, podnikajících v peněžnictví a oblastech úzce navazujících. V současné době Česká bankovní asociace (ČBA) sdružuje v

rámcí plného členství 37 bank, reprezentujících více než 99% bankovního sektoru.“
(czech-ba.cz, 2012)

Členství má dvě formy:

- plné členství je vyhrazeno bankám a pobočkám zahraničních bank s licenci ČNB;
- přidružené členství je otevřeno zejména reprezentacím zahraničních bank a pomocným organizacím se vztahem k bankovníctví.

K úkolům asociace patří zejména:

- zastupovat a prosazovat společné zájmy členů ve vztahu k Parlamentu, vládě, České národní bance a dalším právním subjektům;
- prezentovat roli a zájmy bankovníctví vůči veřejnosti a zahraničí;
- podílet se na standardizaci postupů v bankovníctví a na vytváření odborných usancí, podporovat harmonizaci bankovní legislativy s legislativou Evropské unie.

„Osou činnosti ČBA tvoří několik základních aktivit. Především se angažuje v průběhu přípravy různých zákonných a podzákonných norem (v oblastech bankovního dohledu, platebního styku, kapitálového trhu a cenných papírů, hypotečního bankovníctví, účetnictví a daňové problematiky, vnitřního auditu). Jako místo, vytvářející připomínky, veřejně deklarující svá stanoviska a nabízející spolupráci zákonodárné i výkonné moci, je aktivní ve všech fázích legislativního procesu.“ (czech-ba.cz, 2012) Rovněž nabízí spolupráci při prevenci bankovní a finanční kriminality, jakož i legalizace výnosů z trestné činnosti. Rozsahem menší avšak nikoli bezvýznamnou část jejích aktivit tvoří pořádání odborných seminářů, rozvíjení pracovních vztahů s regulačními orgány a ostatními subjekty finančního trhu či vydávání doporučujících standardů bankovních aktivit (většina je zaměřena na oblast bankovní a finanční bezpečnosti). Viditelně se také angažuje v oblasti finančního vzdělávání. (czech-ba.cz, 2012)

ČBA vydává Etický kodex ČBA a také Kodex chování mezi bankami a klienty. Oba tyto kodexy obsahují ustanovení o zacházení s informacemi o klientech.

Etický kodex lze vymezit jako soubor morálních pravidel v písemné podobě, které by měly být dodržovány i přes to, že je nelze vymáhat státní mocí. Etický kodex ČBA navazuje na Etický kodex finančního trhu a obsahuje obecné zásady chování bank, vztah pracovníka k bance, v níž je zaměstnán, vztahy banky a jejích zaměstnanců ke klientele a vztahy bank navzájem. (czech-ba.cz, 2012)

3.4.5 Bankovní regulace a dohled

„Bankovní regulace a dohled je v tržních ekonomikách mimořádně závažnou úlohou a centrální banka zde sehrává nezastupitelnou roli. Řadí se mezi jednu z nejdůležitějších funkcí současného pojetí centrální bankovnictví.“ (Šenkýřová, 1998) Je to dáno skutečností, že ve všech vyspělých ekonomikách patří právě podnikání v bankovním sektoru mezi nejvíce regulovaná odvětví.

Důvody regulace a důvody jsou:

- makroekonomické - vytváření prostoru pro uskutečňování měnové politiky,
- mikroekonomické – podpora bezpečnosti, důvěryhodnosti, efektivnosti bankovního systému v dané zemi s velkým důrazem na ochranu klientů před nadbytečnou rizikovostí a možným podvodem ze strany bank.

Bankovní regulace se nejčastěji rozumí stanovování a prosazování základních pravidel vymezujících chování bank a ostatních finančních institucí zahrnujících bankovní systém, jehož nejdůležitějším reprezentantem je centrální banka. Bankovní dohled představuje kontrolu dodržování těchto pravidel ze strany jednotlivých bank. (Ing. Milan Ulrich, 2001)

Činnost bank včetně jejich poboček působících na území cizího státu podléhá bankovnímu dohledu vykonávanému Českou národní bankou. Činnost poboček zahraničních bank podléhá dohledu země sídla zahraniční banky a v rozsahu stanoveném zákonem. Česká národní banka při výkonu dohledu přezkoumává a vyhodnocuje, zda uspořádání, strategie, postupy a mechanismy zavedené bankou a kapitál banky zajišťují bezpečný a spolehlivý provoz banky a krytí rizik, kterým je vystavena. Tento přezkum se provádí jednou ročně. (Šenkýřová, 1998)

3.4.6 Centrální registr úvěru

„Centrální registr úvěrů je informační systém, který soustřeďuje všechny informace o úvěrových závazcích fyzických osob podnikatelů a právnických osob, také umožňuje operativní výměnu těchto informací mezi účastníky Centrálního registru. Účastníky CRÚ jsou všechny banky a pobočky zahraniční bank, působící na území České republiky a další osoby, které stanoví zvláštní zákon.“ (cnb.cz, 2010)

Povinností účastníka registru je pravidelné provádění měsíční aktualizace databáze. Uživatelé CRÚ mají přístup k aktuálnímu stavu a historii závazků dlužník. Dostupnost úvěrových informací je dostupná od provozu registru od roku 2002 a archivační doba je deset let. Přístup k informacím z Centrálního registru údajů mají pouze banky, pobočky zahraničních bank a další

osoby, stanoví-li tak zvláštní zákon. Údaje v Centrálním registru úvěrů podléhají bankovnímu tajemství a nemohou být poskytovány jiným žadatelům, než stanovuje zákon č. 21/1992 Sb., o bankách. O výpis může požádat klient, který má právo seznámit se s informacemi, které o něm vedeme v databázi, pokud se týkají jeho osoby nebo právnické osoby.

Centrální registr úvěrů je registr úplný, tzn., že všechny banky působící v ČR včetně poboček zahraničních bank jsou povinny na základě vydané Vyhlášky č. 273 Sb. o sestavování a předkládání informací pro informační databázi České národní banky předávat do registru údaje o svých klientech. (cnb.cz, 2010)

Banky jsou povinny u pohledávek předávaných do databáze uvádět informace:

- identifikační údaje o klientech (právní formy, název a adresa sídla),
- identifikační údaje pohledávky (číslo pohledávky, datum vzniku a splatnosti, stav pohledávky),
- hodnoty pohledávky (celková výše pohledávky, aktuální zůstatek, úroky a poplatky po splatnosti, jistina po splatnosti),
- další proměnné vztahující se k pohledávce (měna pohledávky)

Klient má právo být obeznámen s informacemi, které jsou o něm v databázi CRÚ vedeny. Požadavek na pořízení výpisu klient dává České národní bance.

3.4.7 Bankovní registr klientských informací

„Bankovní registr byl spuštěn v roce 2002 a je spravován společností Czech Banking Credit Bureau a.s., vlastněná pěti bankami, které registr společně zřizovaly. Fungování registru bylo několikrát konzultováno a odsouhlaseno Úřadem pro ochranu osobních údajů a Českou národní bankou, tak aby vyhovovalo všem příslušným právním normám.“ (crif.cz, 2008) Bankovní registr řídí databázi o smluvních vztazích mezi bankami a klienty. Jsou zde zobrazeny pozitivní i negativní informace o klientech, které vypovídají o jejich důvěrnosti a bonitě.

Databáze nabízí jednotlivým uživatelům pohled na současný stav zadlužení klienta a také na historické hodnoty. Bezpečnost údajů je velmi dobře zabezpečena, používají privátní linky, které jsou šifrovány. Všechny komunikující servery i uživatelé tohoto systému jsou navíc identifikováni a autorizováni pomocí certifikátů vydaných kvalifikovanými poskytovateli certifikačních služeb. Mimo technického zabezpečení dat je zde mnoho organizačních pravi-

del a kontrol zajišťujících nemožnost zneužití systému či dat v něm obsažených. (Kalabis, 2012)

3.4.8 Nebankovní registr klientských informací

Nebankovní registr klientských informací je provozován společností Czech Non-Banking Credit Bureau a.s. Na rozdíl od bankovního registru obsahuje kromě fyzických osob a fyzických osob podnikajících také údaje o právnických osobách tzn. obchodní společnosti. (crif.cz, 2008)

Ke každé fyzické či právnické osobě jsou v registrech kromě jména, rodného čísla / identifikačního čísla a adresy, uvedeny také základní informace o tom, jak a kolik celkem fyzická či právnická osoba splácí nebo v minulosti splácela. Konkrétně je to údaj týkající se počtu úvěrových smluv, které daná osoba má, výše částek jednotlivých úvěrů a výše pravidelných splátek. Součástí informací je i historie splácení těchto závazků a informace o jejich zajištění. Registry také obsahují údaje o tom, zda daná osoba právě nežádá o nějaký úvěrový produkt. Oba registry si mohou navzájem vyměňovat údaje. Pro vzájemnou výměnu dat je však nutný souhlas klienta, který bývá součástí žádosti o půjčku. Existující bezpečnostní opatření zajišťují, aby nebylo porušeno bankovní tajemství. (crif.cz, 2008)

3.4.9 Ochrana osobních údajů

Osobním údajem se rozumí jakákoliv informace týkající se určeného nebo určitého subjektu údajů. Ochrana osobních údajů je v České republice regulována zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů a dalšími právními předpisy.

Zákon rozlišuje osoby, které zpracovávají osobní údaje jiných lidí (správce nebo zpracovatel osobních údajů) a dále pak osoby, jejichž osobní údaje správce a zpracovatelé zpracovávají (tzv. subjekty údajů). Správcům a zpracovatelům jsou při ochraně osobních údajů ukládány především povinnosti a subjektům údajů jsou dána práva. Na ochranu práv subjektů údajů a kontrole plnění povinností správce a zpracovatele osobních údajů byl zřízen Úřad na ochranu osobních údajů. (Zákon č. 101/2000 Sb., 2015)

Zpracování osobních údajů je vyznačováno jako systematické operace s osobními údaji, tedy jejich shromažďování, ukládání, používání, předávání, blokování, likvidace apod.

Subjektem se rozumí fyzická osoba, která požádá instituce o nějaké služby, jinak řečeno klient je považován za subjekt. Správcem je ten, kdo určuje účel a prostředky zpracování osob-

ních údajů, provádí zpracování a odpovídá za něj. Zpracovatel je ten, kdo na základě smlouvy s určitým orgánem osobní údaje zpracovává, v případě banky to jsou zprostředkovatelé finančních služeb. (Zákon č. 101/2000 Sb., 2015)

Osobní údaje lze zpracovávat pouze na základě souhlasu subjektu údajů nebo jiného legitimního důvodu (například: je-li zpracování nezbytné pro splnění smlouvy, právní povinnosti nebo pro účely oprávněných zájmů správce údajů). Souhlas se zpracováním osobních údajů musí být podle nařízení svobodný, konkrétní, informovaný a jednoznačný. (Zákon č. 101/2000 Sb., 2015)

3.4.10 Nové nařízení EU o ochraně osobních údajů

Evropská unie přijala obecné nařízení o ochraně osobních údajů, která vstoupila v platnost 24. května 2016. Podniky se musí přizpůsobit novým pravidlům nejpozději do 25. května 2018, kdy nařízení nabude účinnosti a začne se aplikovat na celém území EU.

Povinnost předem informovat subjekt údajů o zpracování údajů a jeho právech zůstane zachována, ale částečně se změní její obsah především s ohledem na některá nová práva subjektů údajů (například právo na přenositelnost údajů). Nařízení mění povinné náležitosti smlouvy o zpracování osobních údajů, kterou musí správce údajů uzavřít se zpracovatelem, kterému předal údaje k zpracování. Na rozdíl od současného českého zákona nařízení nevyžaduje písemnou formu této smlouvy a umožňuje, aby byla uzavřena i v elektronické podobě bez zaručeného elektronického podpisu. (Prouza, 2016)

V novém nařízení správci údajů nebudou muset splnit povinnost registrace u příslušného orgánu dozoru před zahájením zpracování osobních údajů. Tato povinnost bude nahrazena tím, že každý správce údajů musí vést záznamy o všech činnostech zpracování údajů, za něž odpovídají a také budou povinni ohlásit každé závažnější porušení ochrany osobních údajů, a to jak orgánu dozoru, tak dotčeným subjektům. Nařízení zavádí v České republice novou funkci pověřence pro ochranu osobních údajů, kterého musí jmenovat každý správce nebo zpracovatel. Dále je v nařízení zakotveno právo subjektů údajů na výmaz údajů. Toto právo umožňuje jednotlivcům, aby na základě jejich žádosti provozovatelé webových prohlížečů odstranili některé osobní údaje z vyhledávače. (Prouza, 2016)

Nařízení umožní volný pohyb osobních údajů v rámci jednotného digitálního trhu EU a sjednotí právní úpravu regulující ochranu osobních údajů ve všech členských státech EU.

3.4.11 Ochrana klientských dat

Ochrana klientských dat před zveřejňováním či podáváním informací o majetkových poměrech klienta je hlavním účelem bankovního tajemství, dále se pak vztahuje na údaje o všech klientech, tedy jak na právnické, tak na fyzické osoby a zvláštní režim pro nakládání s osobními údaji se týká pouze klientů - fyzických osob. Banka předkládá k podpisu klientovi formulář „Souhlas se zpracováním osobních údajů“.

„Při zpracování Klientských údajů, tedy osobních údajů o fyzických osobách a údajů o právnických osobách, se banky řídí zákony České republiky, zejména zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách, zákonem č. 513/1991 Sb., Obchodním zákoníkem, zákonem č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, zákonem č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a zákonem č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, Vyhláškou ČNB č. 281/2008 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.“ (kb.cz, 2008)

Banky shromažďují velmi důležité informace o klientovi (rodné číslo, datum narození, jméno, adresa bydliště, číslo průkazu, atd.). Tyto informace získávají od klienta, z veřejně přístupných rejstříků, seznamů a evidencí, od dalších subjektů, pokud tak stanoví zvláštní předpis. Osobní údaje se v bankách zpracovávají pro účely související s bankovními obchody, pro plnění zákonných povinností a pro jejich vnitřní potřebu, především pro provádění analýz a vyhodnocování možných rizik. (kb.cz, 2008)

Banky si jsou vědomy závazků vůči svým klientům a své odpovědnosti při zpracování klientských údajů a dále se při jejich zpracování řídí následujícími principy:

- ochraňují všechny informace o svých klientech v souladu s přísnými principy bankovního tajemství, mlčenlivosti a ochrany osobních údajů;
- zajišťují v průběhu celé doby zpracování klientských údajů plnou kontrolu nad těmito údaji, zejména jejich ochranu před zneužitím či jiným neoprávněným zásahem ze strany třetích osob;
- získávají klientské údaje pouze v nezbytně nutném rozsahu a jejich zpracování provádí pouze pro účely vymezené zákonem nebo souhlasem klienta — subjektu osobních údajů — a vždy dbá na ochranu soukromí a osobního života svých klientů;

- garantují, že v případech, kdy ke zpracování nejsou oprávněny či povinny ze zákona, může klientské údaje zpracovávat jen s prokazatelným souhlasem klienta. Klient má vždy možnost nesouhlasit s takovým zpracováním a souhlas bankám neudělit, případně svůj souhlas odvolat, je-li souhlas ze své povahy odvolatelný. Klient má právo kdykoliv kontaktovat banky za účelem odstranění svých klientských údajů ze systémů sloužících k nabízení obchodu a služeb, (kb.cz, 2008)
- s výjimkou zákonem stanovených případů, kdy zpracování osobních údajů nevyžaduje souhlas klienta, zpracovávají banky údaje výhradně se souhlasem klienta,
- udržují klientské údaje v co nejpřesnější podobě a průběžně je aktualizuje. Kdykoliv umožní klientovi informovat se o údajích, které o něm zpracovává (pokud to zákon nezakazuje).

3.4.12 Úřad pro ochranu osobních údajů

„Úřad pro ochranu klientských dat je ústředním správním úřadem, který v České republice dohlíží na ochranu soukromí a osobních údajů. Mimo to také vyřizuje stížnosti na šíření spamu prostředky, které jsou v České republice nelegální. Úřad pro ochranu osobních údajů vznikl na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů v roce 2000. Základní činností je garantovat to, že ustanovení zmíněného zákona budou dodržována a porušení zákonných ustanovení postihovat.“ (uoou.cz, 2012) V čele Úřadu stojí předseda, který je jmenován i odvolán vždy prezidentem republiky na návrh Senátu na nejdéle dvě po sobě jdoucí pětiletá období. Kontrolní činnost vykonávají inspektoři a pověřeni pracovníci. Inspektoři jsou také jmenováni a odvoláni prezidentem republiky na návrh Senátu, ale v tomto případě je to na deset let a může se tak stát opakovaně. Maximální výše pokuty za porušení zákona o ochraně osobních údajů je 10 milionů Kč. Dosud nejvyšší udělená pokuta byla 2,5 milionů Kč jedné bankovní instituci. Úřad je nezávislý orgán, do jehož činnosti lze vstoupit pouze na základě zákona. (uoou.cz, 2012)

Občané se obracejí na Úřad pro ochranu osobních údajů z důvodů:

- podání stížnosti za porušení zákona o ochraně osobních údajů,
- podání stížnosti na nevyžádaná obchodní sdělení
- podání stížnosti o zpracování osobních údajů

- předání osobních údajů do zahraničí
- podání oznámení o narušení bezpečnosti osobních údajů

3.5 Opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti

Praní špinavých peněz je ve světě přijatý termín pro legalizaci výnosů z trestné činnosti. Nejedná se ale o přesné vyjádření, jelikož výnosem z trestné činnosti nemusí být jen peníze, ale třeba i cenné papíry, směnky nebo jakýkoli jiný majetek. Pod praním špinavých peněz lze chápat jakoukoli činnost směřující k zastření zločineckých zisků a v dokonalejším případě k navození zdání jejich legálnosti. (mfcz.cz, 2012)

Na mezinárodní úrovni byl boj proti praní peněz nejprve soustředěn na výnosy z prodeje drog, ale postupem času se rozšířil na veškeré výnosy z trestné činnosti. Zamezit možnosti zjistit původ výnosů mají transakce různého druhu, jako např. kombinace hotovostních a bezhotovostních operací, investování, nákupu a následného prodeje cenných věcí včetně nemovitostí a cenných papírů apod. Při hledání způsobů jak čelit tomuto druhu kriminality, se vycházelo z podstaty procesu praní peněz. Byly vytipovány subjekty, jejichž prostřednictvím by tyto transakce mohly být uskutečňovány. Jedná se např. o banky, družstevní záložny, investiční společnosti, obchodníky s cennými papíry, pojišťovny, leasingové společnosti, kasina, realitní kanceláře a další. (mfcz.cz, 2012)

3.5.1 Finanční akční výbor (FATF)

Finanční akční výbor je mezinárodní mezivládní organizace, která má celosvětový vliv při vytváření standardů a hodnocení jurisdikcí v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu.

Byl ustaven na summitu G7 v Paříži v roce 1989 jako mezivládní orgán. Již v roce 1990 přijal zprávu nazývanou čtyřicet doporučení v boji proti praní peněz, která byla v roce 2001 doplněna o devět speciálních doporučení v boji proti financování terorismu. Tato doporučení se stala mezinárodně přijímaným standardem a jejich principy jsou základem legislativy proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu ve světě, tedy i v EU a v ČR. (mfcz.cz, 2012)

Na základě doporučení FATF byla subjektům náchylným ke zneužití pro praní peněz a financování terorismu uložena povinnost hlásit transakce vyvolávající podezření z takovéto činnosti. K tomuto účelu byly v jednotlivých zemích zřízeny zvláštní útvary, které hlášení přijímají a

prošetřují. Jsou označovány jako finanční zpravodajské jednotky a jejich pravomoci se liší především podle jejich začlenění ve státní správě. Existují dva základní typy jednotek – administrativní (začleněný mimo resort orgánů činných v trestním řízení) a policejní. Od toho se ve značné míře odvíjí možnost získávání informací. Obecně lze konstatovat, že administrativní jednotky mohou mít bezproblémový přístup k bankovním údajům, informacím z oblasti cenných papírů a někdy i k daňovým údajům. Jednotky zařazené do policejní struktury ve většině případů potřebují k přístupu k těmto informacím souhlas státního zástupce nebo soudce. Na rozdíl od administrativní jednotky mají k dispozici prostředky k tzv. operativnímu šetření. Jednotka administrativního typu má zase přesně stanoveno, v jakých případech získané informace může předat dále policejním orgánům. Ojedinele se vyskytují i jiné typy jednotek, např. justiční nebo smíšené. Administrativní jednotky jsou např. v České republice. (mfcz.cz, 2012)

3.5.2 Historie boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti

V roce 1996 byl v České republice uznán zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. V rámci účinnosti zákona vznikl Ministerstvem financí Finanční analytický útvar (FAÚ) na bázi administrativního modelu jednotky, jehož úkolem je přijímat a analyzovat hlášení povinných osob o podezřelých obchodech. Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (AML zákon), vystřídal v roce 2008 předchozí zákon, který byl mnohokrát novelizovaný, zákon č. 61/1996 Sb. *Naplnoval směrnici Evropského Parlamentu a Rady 2005/60/ES o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu a směrnici Komise 2006/70/ES, kterou se určí prováděcí opatření ke směrnici Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES, pokud se jedná o politicky exponované osoby a technická kritéria pro zjednodušené dva postupy podrobné kontroly klienta a pro výjimku na základě finanční činnosti vykonávané příležitostně nebo ve velmi omezené míře. Na celém území EU včetně ČR se přímo uplatní nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1889/2005 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1781/2006 o informacích o plátcích doprovázejících převody peněžních prostředků.* (mfcz.cz, 2012)

Z mezinárodních smluv se v České republice k této oblasti vztahuje Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (tzv. Štrasburská úmluva, 1990), která povolila výměnu informací o šetřených subjektech mezi partnerskými finančními jednotkami sig-

natářských zemí bez většího problému. Mezi další mezinárodní smlouvy se řadí Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu, ve které se smluvní státy zavazují, postihovat jako trestný čin všechny formy financování terorismu a přijmout opatření pro identifikaci, odhalování a zmrazení nebo zabavení jakýchkoliv finančních prostředků určených k financování terorismu. (mfcf.cz, 2012)

3.5.3 Základní principy opatření

Zákonná úprava v České republice je v souladu se Směrnicí EU 91/308/EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz. Směrnice je koncipována jako norma s minimálním harmonizačním účinkem, to znamená, že jednotlivé státy mohou v rámci své zákonné úpravy přijmout pravidla přísnější, ale nikoliv volnější, než stanovuje Směrnice. (Dvořák, 1999)

Opatření proti praní špinavých peněz zakotvená ve Směrnici EU, a tedy i v naší zákonné úpravě jsou založena na principech, ze kterých vyplývají následující povinnosti:

- identifikace klientů bank při provádění bankovních obchodů a uchování těchto údajů po stanovenou dobu,
- neprovedení neobvyklého obchodu a jeho oznámení příslušné instituci,
- zachování mlčenlivosti o podniknutých opatřeních
- vytváření účinných kontrolních systémů umožňujících odhalování případů praní špinavých peněz.

Povinnost identifikace a uchování údajů

„Finanční instituce, která uzavírá obchod v hodnotě přesahující 500 000 korun, je povinna identifikovat účastníky tohoto obchodu, a to i v případě, že je obchod sjednán formou opakovaného plnění a jejich součet za dvanáct po sobě jdoucích měsíců přesahuje uvedenou částku. Za obchod se v této souvislosti považuje vedle jakékoliv bankovní operace, jejíž hodnota převyšuje 500 000 Kč, zejména otevření účtu, uzavření smlouvy o vkladu (s výjimkou vkladu na vkladní knížce na doručitele), nájem úschovny schránky“. (Dvořák, 1999) Finanční instituce je

povinna zaznamenávat údaje zjištěné při identifikaci a uchovávat je po dobu deseti let od ukončení obchodu.

Oznamovací povinnost

Pokud finanční instituce vypátrá při své činnosti neobvyklý obchod, je povinna to oznámit Finančnímu analytickému útvaru Ministerstva financí s uvedením všech identifikačních údajů. Neobvyklým obchodem se rozumí jednání, které svou povahou, obsahem nebo výjimečností zjevně vybočuje z běžného rozsahu nebo charakteru obchodů určitého druhu nebo určité osoby. (Dvořák, 1999)

Za nesplnění oznamovací povinnosti může být udělena sankce. Splněním povinnosti naopak nevzniká oznamovateli odpovědnost za případnou škodu, která by v této souvislosti vznikla, odpovědnost za takovou škodu nese stát. (Dvořák, 1999)

Povinnost mlčenlivosti

Oznamovatel neobvyklého obchodu je povinen zachovávat o oznámení i o úkonech Útvaru ve vztahu k třetím osobám včetně osob, kterých se oznámení týká, mlčenlivost. Povinnost mlčenlivosti mají i pracovníci Útvaru, kteří informace získávají. Podobně jako u bankovního tajemství trvá povinnost mlčenlivosti i po skončení pracovněprávního vztahu, ze kterého jim povinnost mlčenlivosti vyplývá. (Dvořák, 1999)

Finanční ústavy jsou povinny uplatňovat vnitřní kontrolní systém, který umožní předcházet praní špinavých peněz.

AML povinnosti

„V návaznosti na mezinárodní závazky vycházející AML povinnosti především z mezinárodních úmluv a členství v Evropské unii je problematika legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu upravena i v České republice. AML povinnosti stanovuje v České republice zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí. AML povinnosti vznikají speciálním typům subjektů podle právních předpisů.“ (amlsystems.cz, 2008) Tyto povinnosti se vztahují na subjekty vyjmenované v zákoně, jedná se o tzv. povinné osoby. Jsou to fyzické nebo právnické osoby, které nabízejí jako součást svého podnikání různé služby (například obchodování s nemovitostmi, poskytování platebních služeb atd.). Povinné osoby musí plnit AML povinnosti, kterými jsou identifikace klienta, kontrola klienta, uchovávat údaje po určitou dobu, neuskutečnění obcho-

du, oznámení podezřelého obchodu, odklad splnění příkazu klienta, určení kontaktní osoby, školení zaměstnanců, informační povinnost, stanovení systému vnitřních zásad.

Plnění AML povinností hlídá Ministerstvo financí České republiky a v některých případech Česká národní banka nebo Česká obchodní inspekce. AML zákon přiděluje výjimky osobám, na které se AML povinnosti nevztahují. O výjimku musí požádat ministerstvo a náležitě prokázat splnění několika podmínek, což bývá mnohdy obtížné. (amlsystems.cz, 2008)

3.6 Opatření proti financování terorismu v EU

Terorismus není v Evropě novým jevem. Představuje hrozbu pro bezpečnost, pro hodnoty demokratických společností a práva a svobody občanů. Boj proti terorismu je ve světě od září 2001, kdy byl spáchán teroristický útok v USA, jednou z klíčových priorit bezpečnostní politiky státu jako takové. Teroristické útoky na USA přinesly změnu přístupu států k řadě mezinárodněpolitických témat, včetně přijímání opatření proti financování terorismu.

Vzhledem k tomu, že tyto hrozby jsou v současnosti častější, je třeba těmto hrozbám zabránit na úrovni jednotlivých států i na úrovni mezinárodní.

Strategie

Cílem strategie EU pro boj proti terorismu je bojovat celosvětově proti terorismu při současném dodržování lidských práv, učinit Evropu bezpečnější hlavně pro občany, aby mohli žít v prostoru svobody, bezpečnosti a práva. (consilium.europa.eu, 2016)

S vytvořením strategie proti terorismu souhlasily všechny členské státy Evropské unie, hlavně z důvodů, aby mohly poskytovat svým občanům, co nejlepší ochranu. Rada za tímto účelem přijala v roce 2005 strategii EU pro boj proti terorismu. Strategie je specializována na čtyři hlavní pilíře činnosti: předcházet, chránit, pronásledovat a reagovat. V souvislosti s těmito pilíři je ve strategii zdůrazněn význam spolupráce s třetími zeměmi a mezinárodními institucemi. Rada a Evropský parlament přijaly v květnu 2015 nová pravidla pro předcházení praní peněz a financování terorismu. (consilium.europa.eu, 2016)

Spolupráce s mezinárodními partnery

„Bezpečnost Evropské unie úzce souvisí s vývojem v dalších zemích, zejména v sousedních státech, a strategie EU pro boj proti terorismu tak musí být globální povahy. Ve strategických směrech pro oblast spravedlnosti a vnitřních věcí, které byly přijaty v červnu 2014, vyzvala

Evropská rada k prosazování účinné politiky boje proti terorismu, která spojuje vnitřní a vnější aspekty. V roce 2015 hlavy států a předsedové vlád zemí EU zdůraznili význam větší spolupráce EU s třetími zeměmi v otázkách týkajících se bezpečnosti a boje proti terorismu.“ (consilium.europa.eu, 2016)

V boji proti terorismu spolupracuje EU se zeměmi na západním Balkáně, v oblasti Sahelu, severní Africe, na Blízkém východě, v oblasti Afrického rohu, Severní Americe i v Asii. Velmi důležitým prvkem strategie EU je spolupráce s USA. „*V posledních letech bylo dosaženo dohod o spolupráci v oblastech jako financování terorismu. Orgány USA stále intenzivněji spolupracují s Evropou a Eurojustem.*“ (consilium.europa.eu, 2016)

Evropská unie spolupracuje také s mezinárodními organizacemi včetně OSN a Globálního fóra pro boj proti terorismu a s regionálními organizacemi, jako je Rady Evropy, OBSE, Liga arabských států či Organizace islámské spolupráce. (consilium.europa.eu, 2016)

3.6.1 Česká republika v boji proti financování terorismu

Česká republika je v oblasti boje proti terorismu a podpory spolupráce evropských zemí aktivní. Bezpečnostní složky v ČR jsou integrovány do sdílení informací, které pomáhají při prevenci a odhalování teroristických činností. Česká republika podporuje zesílení spolupráce všech relevantních evropských institucí a bude podporovat implementaci strategií, které by měly zlepšit šance na boj teroristických útoků. Vláda schválila novou bezpečnostní strategii České republiky, Bezpečnostní strategii České republiky 2015. Tato nová bezpečnostní strategie se také specificky zabývá rovněž otázkou navrátilců z konfliktů na Blízkém východě zpět do Evropy. Mezi priority bezpečnostní strategie také patří opatření proti financování terorismu, proti radikalizaci a rekrutování, otázka ochrany obyvatelstva, ochrany kritické infrastruktury státu a samozřejmě ochrany jednotlivých cílů, které jsou potenciálně zranitelné teroristickým útokem. V souladu s protiteroristickou strategií Česká republika jako všechny členské státy EU přijímá systémová, preventivní a legislativní opatření. (mfcr.cz, 2012)

Vyjádření guvernéra ČNB na téma bankovní dohled jako prevence proti terorismu:

„Představa, že lze proti terorismu bránit bankovním dohledem ignoruje fakt, že terorismus potřebuje poměrně malé částky. Zatímco bránit daňovým pračkám znamená dívat se na

transakce řádově za sto miliónů a více. Na terorismus vám stačí deset dvacet tisíc eur, abyste napáchal ohromné škody, a to jsou částky, které není možné usledovat. Z hlediska možnosti dohledu nad transakcemi spojenými s terorismem tím signálem, který rozsvítí červenou kontrolku, být nemůžeme. U daňových úniků či praní špinavých peněz, to ano.“ (Břešťan, 2015)

4 Vlastní práce

Dříve nedotknutelný institut bankovního tajemství se dnes bohužel hroučí pod náporom daňových úniků, které státní kasy nemohou tolerovat. Bankovní tajemství může být prolomeno pouze se souhlasem klienta nebo na základě výjimek, které jsou stanoveny v zákoně o bankách. Evropská unie se snaží o prolomení bankovního tajemství řadu let. Jelikož v současné době je daleko více daňových úniků a teroristických útoků, rozhodla se Evropská unie vyvíjet tlak na členské i nečlenské státy, aby se bankovní tajemství prolomilo.

4.1 Uplatnění bankovního tajemství před rokem 2000

Bankovní tajemství je od vzniku bank hlavním a zásadním kritériem, které vytváří důvěru klientů. S pojmem bankovní tajemství český právní řád operuje od roku 1989. Do současné legislativy České republiky byl institut bankovního tajemství zaveden zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách, který bankovní tajemství nedefinuje, ale pouze ho předmětně vymezuje. I přes jeho krátkou existenci byl jeho obsah několikrát pozměněn. Jeho hlavním úkolem bylo chránit osobní údaje klienta. Velkou změnu přinesl zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. V rámci účinnosti zákona byl zřízen Ministerstvem financí Finanční analytický útvar, který měl za úkol přijímat a analyzovat hlášení povinných osob o podezřelých obchodech. Zákon byl v roce 2008 vystřídán novým zákonem tzv. AML zákon.

Další změny v zákoně o bankách vyvolaly novely z roku 1998, které reagovaly na nedostatky v bankovní legislativě, zejména z hlediska příčin úpadků bank v uplynulém období. Úpadek bank způsobila nová přísnější opatření České národní banky. Zpřísnily se požadavky na kapitál a ostatní požadavky na bankovní podnikání, což znamenalo větší nároky na udělení licence od ČNB a zahájení činnosti banky. (Šimková, 1998)

Finanční analytický útvar

Tento útvar začal pracovat v České republice od roku 1996. Byl zřízen Ministerstvem financí. Hlavním úkolem FAÚ je boj a prevence proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Za tímto účelem FAÚ přijímá od bank, směnárén, pojišťoven, subjektů kapitálového trhu a řadu dalších tzv. povinných osob oznámení o podezřelých obchodech, provádí jejich analýzu a činí další potřebné kroky.

Změnu přinesla novela Zákonem č. 159/2000 a Zákonem č. 284/2004. V roce 2000 bylo rozšířeno oprávnění Finančního analytického útvaru požadovat informace od daňových orgánů v rámci celého daňového řízení a byla stanovena povinnost finančních institucí zpracovávat a zasílat FAÚ systém vnitřních zásad. Účelem novelizace provedené v roce 2004 byla hlavně harmonizace s platným Evropským právem a také využití opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti i pro oblast boje proti financování terorismu. V roce 2008 byl nahrazen FAU novým zákonem tzv. AML zákonem, který stanovil povinným osobám řadu povinností, mezi které patřilo hlášení o podezřelých obchodech, povinnost identifikace a kontroly klientů. Finanční analytický útvar se stal od 1. 1. 2017 samostatným správním úřadem v rámci ministerstva financí. Stanovila to novela zákona proti praní špinavých peněz. Důvod osamostatnění je, že nebyl nezávislý a samostatný a neměl oddělený rozpočet od ministerstva financí. (mfcz.cz, 2012)

Malá novela zákona o bankách

Cílem novely bylo zamezení majetkového a personálního propojení mezi bankami a podnikovou sférou s cílem eliminovat rizika vyplývající pro banky a možné konflikty zájmů.

Mezi podstatné složky zákona patří:

- Omezení majetkových vztahů bank k jiným právnickým osobám, zejména v podnikové sféře
- Personální oddělení statutárních orgánů bank a jiných podnikatelských subjektů
- Jasně oddělení úvěrových operací bank od jejich funkce majitele a správce portfolia

Velká novela zákona o bankách

Cílem této novely zákona o bankách bylo posílení transparentnosti a právní jistoty v bankovním podnikání. Novela se stala významným příspěvkem ke konsolidaci bankovního sektoru a k posílení důvěryhodnosti banky. Hlavním motivem zakotvení nejzávažnějších ustanovení byla potřeba zvýšit ochranu bankovního sektoru. Přínosem pro banky byla vzájemná informovanost o klientech, a to i prostřednictvím třetí právnícké osoby. Databáze nežádoucích

klientů byly již ve světě běžné, ale bylo potřeba je zabezpečit proti zneužití. Proti možnému zneužití systému byla zavedena povinnost zachovávat bankovní tajemství.

4.2 Charakteristika bankovního tajemství v současnosti

Bankovní tajemství nemá již takový význam jako dříve, kdy jeho hlavním úkolem bylo chránit klientská data před zneužitím jiných osob. V současnosti dochází k postupnému prolomování bankovního tajemství a to, jak v České republice, tak v ostatních zemích. Důvodem prolomování bankovního tajemství je snaha zamezit rozsáhlým daňovým únikům a financování terorismu.

Evropský Parlament v roce 2010 varoval, že bez prolomení bankovního tajemství v unii a bez zavedení automatické výměny informací o dani z příjmu a DPH mezi jednotlivými zeměmi přicházejí státní pokladny každý rok kvůli daňovým únikům o velkou část peněz (cca 200 miliard eur). Z tohoto důvodu Evropská Unie již několik let usiluje, aby bankovní tajemství bylo prolomeno (tzn., aby informace podléhající bankovnímu tajemství byly dostupné pro jednotlivé státy).

4.2.1 Prolomení bankovního tajemství v EU

Od roku 2010 začaly Spojené státy americké s prolamováním bankovního tajemství. Po světových bankách požadují informace o účtech Američanů i těch, kteří v zemi disponují majetkem. V Evropě se nepodařilo v roce 2010 prolomit bankovní tajemství, protože má komplikovanější pravidla než Amerika. Evropská pravidla mají dvě povinnosti. Prvním pravidlem je evropská směrnice a druhým pravidlem jsou standardy pro OECD (organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj). Dále se evropská pravidla od amerických liší množstvím sledovaných účtů. V amerických pravidlech nejsou zahrnovány účty se zůstatkem rovnajícím se nebo nižším než 50 000 dolarů, zatímco podle evropských pravidel není žádný dolní limit určen. (Němec, 2016)

Evropský parlament v roce 2010 vyzval členské státy EU, aby schválily připravovanou směrnici, jež prolomí bankovní tajemství v EU a zavedou automatickou výměnu informací o dani z příjmu a DPH mezi jednotlivými státy. Rozhovory o prolomení bankovního tajemství mezi státy se vedou již roky. Rakousko a Lucembursko velmi silně lobbowały za uchování bankovního tajemství a byly proti směrnicím, které by ho jakýmkoliv způsobem prolomovaly. Později Rakousko souhlasilo s prolomením bankovního tajemství. Většina států souhlasila, aby za-

bránila daňovým únikům. Dokonce i Švýcarsko podepsalo s Evropskou unií dohodu o automatické výměně informací o bankovních účtech klientů. (Němec, 2016)

V roce 2015 Evropská rada přijala novou směrnici, která vypovídá o tom, že výběr srážkové daně bude prováděn s automatickým poskytováním informací. Podle Směrnice Rady 2011/16/EU a Globálního standardu OECD, mohou úřady žádat o seznam majitelů bankovních účtů v zahraniční bance. Ta musí vydat nejen informace o majiteli (jméno, datum narození), ale také údaje týkající se zůstatku na bankovním účtu. Důvodem je boj proti praní špinavých peněz a financování terorismu.

Proces o automatické výměně informací mezi více než stovkou členských států OECD, vstoupil v platnost 1. ledna 2017. Přes devadesát daňových jurisdikcí včetně těch, jež jsou historicky považované za málo transparentní (např. Švýcarsko), oznámilo přijetí globálního standardu výměny informací OECD. Šedesát daňových jurisdikcí (tzv. země Early Adopters = všechny členské státy EU) se zavázalo spustit systém v roce 2017, zatímco zbývajících čtyřicet daňových jurisdikcí zavede systém až v roce 2018. Česká republika patří mezi země Early Adopters. To znamená, že do 30. září 2017 bude muset zaslat vyplněné formuláře s údaji za rok 2016. (poradce.cz, 2016)

Jak výměna bankovních informací probíhá:

V polovině roku 2016 se začínaly v mnoha zemích shromažďovat informace. Automatická výměna bude probíhat jednou ročně. Takže v lednu 2017 dostala například Itálie od České republiky informace o účtech svých občanů v ČR a opačně. Anonymita majitelů účtů by měla být i nadále ošetřena před veřejností. Cílem je zabránit daňovým únikům a zároveň tímto způsobem legálně zjistit informace o možných podezřelých pohybech peněz.

Novela AML směrnice

Evropská komise předložila 5. července 2016 návrh na změnu AML směrnice, kterou musí implementovat členské státy EU do svých právních rádu nejpozději do 26. června 2017. Novela směrnice AML má zvýšit úsilí v oblasti sledování pohybů finančních toků z nelegálních činností a narušit zdroje těchto příjmů. Dalším důvodem je rostoucí počet teroristických hrozeb a významný pokrok v oblasti komunikačních a informačních technologií, který umožňuje

snadnější pohyb peněžních prostředků. Významným podnětem pro předložení navrhovaných změn je i poslední vývoj na půdě Rady bezpečnosti OSN, která vyzvala členské státy k přijetí opatření bránící teroristickým skupinám v přístupu k mezinárodním finančním institucím. (mfc.r.cz, 2016)

4.2.2 Směrnice PSD2

Nová směrnice o platebních službách na vnitřním trhu vstoupila v platnost 13. ledna 2016. 13. ledna 2018 směrnice PSD2 nahradí stávající směrnici o platebních službách na vnitřním trhu z roku 2007. Cílem směrnice PSD2 je hlavně transparentnost a efektivita. Smyslem směrnice je zvýšit účinnost platebního systému, zajistit bezpečnost elektronických plateb a posílit ochranu spotřebitele. Nově se upravují regulované platební služby (tzv. platební iniciace a služba informování o účtech). Platební iniciace je služba, kdy třetí strana přes své rozhraní umožní klientovi iniciovat platbu z jeho platebního účtu, aniž by k tomu klient potřeboval platební kartu. To vyvolává řadu otázek ohledně bezpečnosti platebních transakcí, odpovědnosti za nesprávně provedenou transakci, ochraně osobních údajů a bankovního tajemství. Pro banky vedoucí účty je velmi obtížné, zda mají umožnit iniciaci platebních transakcí. Proto je důležité v zájmu spotřebitelů a bezpečnosti plateb, aby takové fungování osob, bylo právně upraveno.

PSD2 má upřesnit a zúžit výjimky z regulace platebních služeb a má vést k vyšší bezpečnosti elektronických plateb a posílení ochrany spotřebitele. (Tornová, 2016)

Významný rozdíl mezi PSD2 a stávající směrnici PSD je v platbách. PSD se zaměřovala na platby v rámci EU, ale nová směrnice se zaměřuje na platby i do třetích zemí, kde jeden z poskytovatelů platebních služeb má sídlo v EU. Nová směrnice se hlavně soustředí na zvýšení bezpečnosti elektronických plateb. Zavádí přísnější bezpečnostní požadavky, které budou dopadat na poskytovatele platebních služeb. Cílem je snížit riziko podvodných transakcí a chránit citlivé údaje o klientech. (Tornová, 2016)

4.2.3 Globální automatická výměna informací o zahraničních účtech (GATCA)

Globální standard pro automatickou výměnu informací o finančních účtech byl vytvořen OECD v roce 2014 v rámci boje proti praní špinavých peněz. K automatické výměně informací se zavázalo 95 států. Cílem GATCA je, aby finanční úřady jednotlivých států měly přehled o tom, ve kterých státech mají jejich daňoví poplatníci (firmy a občané) vedeny bankovní

účty a mohly tak kontrolovat, zda plní své daňové povinnosti. Hlavní inspirací automatické výměny informací je americký zákon. (akont.cz, 2015)

Mezi státy v rámci GATCA budou automaticky vyměňovány informace o bankovních i majetkových účtech fyzických a právnických osob vedených ve smluvních státech. Banky sídlící ve smluvních státech GATCA budou aplikovat na jimi vedené bankovní účty předepsaný postup, tím pak určí, které účty budou podléhat výměně informací. Informace o zůstatcích na bankovních účtech, budou banky smluvních států GATCA jednou ročně zasílat na finanční úřad do státu daňové rezidence majitele účtu. (akont.cz, 2015)

Budou shromážděny následující informace:

- číslo účtu
- daňové číslo
- jméno a příjmení, adresa a datum narození daňových rezidentů v zahraničí, jež vlastní účty v zemích, kde nejsou daňovými rezidenty
- údaje o kapitálových příjmech, o příjmech z finančních aktivit a zůstatek na účtu.

4.2.4 Prolomení bankovního tajemství v České republice

Česká republika prolomuje bankovní tajemství jako všechny členské i nečlenské státy Evropské Unie. Česká republika patří mezi státy Early adopters, které si budou automaticky vyměňovat informace v roce 2017 a s ostatními státy, které nepatří do skupiny Early adapters si budou předávat informace v roce 2018. Díky vzájemné výměně informací a nahlížení do bankovních účtů budou státy schopny zamezit nebo alespoň omezit daňové úniky, praní špinavých peněz a financování terorismu.

4.2.5 Centrální evidence účtů

Centrální banka se chystá na zavedení registru účtů všech fyzických a právnických osob v České republice. Nová databáze by měla zrychlit prolomení bankovního tajemství. Návrh zákona o zřízení centrální evidence účtů byl schválen v roce 2016 vládou, ale nabude účinnosti až v lednu 2018. Stávající systém, kdy je potřeba v rámci prolomení bankovního tajemství dotazovat všechny finanční instituce, je časově a administrativně náročný pro všechny začleněné strany. Existence Centrálního registru účtů by celý proces vyžadování údajů podléhajících bankovnímu tajemství nepochybně urychlila a dovolila by orgánům činným v trestním řízení následně oslovit pouze konkrétní finanční instituce, u kterých mají zájmové subjekty vedeny účty. (mfcz.cz, 2016)

Hlavním cílem registru má být podle Ministerstva financí zejména boj proti daňovým únikům a praní špinavých peněz. Stane se teda hlavním prostředkem k odhalování trestné činnosti. Dále má zajistit významné hospodářské a finanční zájmy a bezpečnost v rámci České republiky a Evropské unie. Správcem a kontrolním orgánem bude Česká národní banka. Smyslem CEÚ je poskytnout za předem stanovených podmínek oprávněným orgánům veřejné moci (orgány v trestním řízení, Celní správa, Finanční správa) informace o tom, u které úvěrové instituce podezřelý subjekt účet má veden. Bude se vztahovat na právnické i fyzické osoby. V původním plánu registru se navrhovalo, aby registr obsahoval kromě osobních údajů i výši zůstatku na účtu. S tím však nesouhlasila Česká národní banka. (mfcz.cz, 2016)

Do registru budou zapisovány následující údaje:

- označení jednoznačně identifikující úvěrovou instituci, u které je účet veden,
- datum zřízení účtu,
- číslo účtu,
- identifikační údaje klienta,
- datum vzniku a zániku oprávnění klienta s nakládáním peněžních prostředků na účtu,
- datum zrušení účtu.

Data budou v registru aktualizována bankou minimálně jednou denně. V současnosti se žadatelé musí obracet na jednotlivé bankovní instituce, a celý proces trvá až 45 dní. S příchodem nového zákona se budou všechny žádosti vyřizovat elektronicky, k čemuž bude vytvořena Českou národní bankou datová schránka. Minimalizuje se tak riziko úniku informací. Při splnění všech náležitostí zašle ČNB žadateli požadované údaje nejpozději do 24 hodin. V případě nesplnění požadovaných náležitostí odešle ve stejném časovém horizontu zprávu o nepřijetí záležitosti. Registr bude uchovávat data po dobu 10 let od data, kdy došlo ke zrušení účtu, ale nebude obsahovat údaje před zahájením samotné evidence. Česká národní banka bude mít dohled nad plněním povinností úvěrových institucí a každoročně bude zveřejňovat souhrnnou zprávu se statistickými údaji o provozu a užití registru. Nová databáze má zrychlit prolomení bankovního tajemství a ušetřit čas vyšetřovatelům, kteří bojují proti daňovým podvodům, praní špinavých peněz a financování terorismu. (mfcz.cz, 2016)

4.3 Vymezení rozdílů v uplatnění bankovního tajemství před rokem 2000 a v současnosti

Bankovní tajemství upravuje zákon o bankách, který byl několikrát novelizován. V právní úpravě zákona č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách, který předcházel současně platnému zákonu o bankách, bylo stanoveno, že bankovní tajemství se vztahuje na všechny bankovní obchody, peněžní služby bank a spořitelen včetně stavů na účtech a depozit cenných papírů. (V praxi to znamená například při uzavírání smlouvy mezi klientem a bankou.) Mezi současnou a předcházející právní úpravou bankovního tajemství je jediný rozdíl, že objektem bankovního tajemství byl stav depozit cenných papírů. Vedení depozit cenných papírů není v pravomoci bank, ale v pravomoci obchodníků s cennými papíry.

Před rokem 2000 mělo bankovní tajemství hlavní úkol, chránit nejen informace o číslech účtů, zůstatcích a pohybech na účtech, ale také identifikace klientů. Banky mohly tyto informace sdělovat dalším osobám pouze tehdy, pokud jim osoba, které se identifikace týkala, udělila souhlas, nebo se jednalo o případ prolomení bankovního tajemství, které bance ukládal zákon. Tato pravidla pro uplatnění bankovního tajemství platila do nedávna, ale s rostoucími daňovými úniky a financování terorismu většina zemí zavedla nová pravidla, která souvisí s prolamováním bankovního tajemství v současnosti.

V roce 1998 se změnilo předávání bankovních informací, kdy vstoupila v platnost tzv. velká novela zákona o bankách. Tato novela umožnila bankám bez souhlasu klienta předávat si vzájemně informace o bankovním spojení, identifikačních údajích, o majitelích účtů a o záležitostech vypovídajících o bonitě a důvěryhodnosti svých klientů. Klient měl právo seznámit se s informacemi týkajícími se jeho osoby, které jsou o něm uvedeny v databázi.

Další změna v uplatnění bankovního tajemství začala po roce 2000, kdy byl novelizován zákon č. 61/1996 o Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Změna spočívala v rozšíření oprávnění Finančního analytického útvaru Ministerstva financí požadovat informace od daňových orgánů v rámci celého daňového řízení a byla stanovena povinnost finančních institucí zpracovávat a zasílat FAÚ systém vnitřních zásad. Velký obrat nastal po roce 2001, kdy byl spáchán v USA teroristický útok a to vedlo Evropskou unii a další státy k vytvoření opatření proti financování terorismu. USA pár let po útoku prolomila bankovní tajemství, protože má jednodušší pravidla než Evropská unie. Evropská unie se snaží dosáhnout prolomení bankovního tajemství od roku 2010, ale musí se řídit směrnicemi a zásady v rámci OECD.

V současnosti dochází k prolamování bankovního tajemství ve všech členských i nečlenských státech Evropské unie. Prolamuje se z důvodů rostoucího počtu daňových úniků a stát kvůli tomu přichází o velké množství peněžních prostředků. Dalším důvodem je, že v posledních letech přibývá počet teroristických útoků. Prolomením bankovního tajemství by se mělo zamezit daňovým únikům a měly by se lépe odhalit podezřelé obchody, které souvisí s financováním terorismu.

V rámci zamezení financování terorismu a praní špinavých peněz byla přijata novela AML směrnice, která má zvýšit úsilí v oblasti sledování pohybů finančních toků z nelegálních činností a narušit zdroje těchto příjmů. Dále byla nahrazena směrnice PSD o platebních službách novou směrnicí PSD2, která má zvýšit bezpečnost elektronických plateb a tím snížit riziko platebních podvodů. Mezi další důležitá opatření proti financování terorismu a praní špinavých peněz patří tzv. Globální standard pro automatickou výměnu informací o finančních účtech. GATCA byl vytvořen v roce 2014 v rámci boje proti praní špinavých peněz a v roce 2018 nabude účinnosti pro všechny členské státy OECD. Cílem tohoto standardu je, aby finanční úřady jednotlivých zemí měly přehled o tom, ve kterých zemích mají jejich daňoví poplatníci vedeny bankovní účty a mohly kontrolovat, zda plní své daňové povinnosti.

Hlavní rozdíl v uplatnění bankovního tajemství před rokem 2000 a v současnosti spočívá v ochraně klientských dat. Před rokem 2000 mohlo být bankovní tajemství prolomeno pouze se souhlasem klienta, nebo pokud se jednalo o výjimku stanovenou zákonem. Banky byly vázány povinností mlčenlivosti a klient musel dát souhlas o zpracování osobních údajů. Ochranu osobních údajů upravoval před rokem 2000 zákon o bankách. Jednalo se o ochranu osobních údajů v informačních systémech. V roce 2000 vstoupil v platnost nový zákon o ochraně osobních údajů, který byl více upřesněn než zákon předchozí.

V současnosti mohou být údaje o klientovi v souladu se zákonem o bankách do systému předávány i bez souhlasu klienta.

5 Závěr

Bakalářská práce popisuje problematiku bankovního tajemství od historie po současnost v rámci bankovního systému v České republice. Cílem práce bylo vymezení rozdílů v uplatňování bankovního tajemství před rokem 2000 a v současnosti, kdy dochází k jeho prolamování a s ním souvisí nová opatření proti boji financování terorismu a praní špinavých peněz.

Teoretická část byla zpracována na základě syntézy zjištěných poznatků z odborné literatury. Touto metodou je souhrnně charakterizováno bankovní tajemství obecně, jeho historie a vývoj bankovníctví, který je nedílnou součástí historie bankovního tajemství. V teoretické části je také zahrnuta právní úprava, která bankovní tajemství v České republice upravuje a se kterou souvisí ochrana klientských dat, což je považováno za hlavní úkol bankovního tajemství. V poslední části teoretických východisek jsou vymezeny termíny financování terorismu a praní špinavých peněz, které jsou hlavním důvodem prolamování bankovního tajemství.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo vymezení rozdílů v uplatnění bankovního tajemství před rokem 2000 a v současnosti. Vzhledem k tomu, že v současnosti dochází k jeho prolamování, bylo potřeba analyzovat změny, které nastaly po roce 2000. Uvedené změny v praktické části byly analyzovány vymezením rozdílů v uplatnění bankovního tajemství před rokem 2000 a v současnosti. Díky této analýze můžeme určit, proč dochází k prolomení bankovního tajemství a jaké změny nastanou v České republice a v celé Evropské unii.

Tato bakalářská práce přináší celkový pohled na bankovní tajemství, jak z teoretického, tak z praktického hlediska.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1 Seznam literatury

DVOŘÁK, Petr. *Komerční bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha: Linde, 1999. Praktické příručky (Linde). ISBN 80-7201-141-3.

KALABIS, Zbyněk. *Základy bankovníctví: bankovní obchody, služby, operace a rizika*. Brno: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0001-8.

Z dějin českého bankovníctví v 19. a 20. století. Praha: Karolinum, 2000. Studia historica. ISBN 80-246-0077-3.

PFEIFEROVÁ, Daniela a Milan ULRICH. *Obchodní bankovníctví*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2015. ISBN 978-80-213-2585-2.

POLOUČEK, Stanislav, *Ban*. ISBN 80 - 7179 - 462 - 7.

PLÍVA, Stanislav. *Bankovní obchody*. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-433-8.

REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy*. 2., rozš. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2010. Ekonomie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-080-4.

REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7.

REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Praha: Management Press, 1996. ISBN 80-85943-06-9.

REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 2. vyd. Praha: Management Press, 1997. ISBN 80-85943-49-2.

ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Bankovníctví: učebnice*. Praha: GRADA Publishing, 1998. ISBN 80-7169-663-3.

TOMÁŠEK, Michal. *Bankovníctví jednotného vnitřního trhu Evropské unie*. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-052-2.

VENCOVSKÝ, František. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. Praha: Bankovní institut, 1999. ISBN 80-7265-030-0.

6.2 Internetové odkazy

KALABIS, Zbyněk, *Co je to bankovní tajemství* [online]. [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/co-je-to-bankovni-tajemstvi-a-jak-funguje/>

KRULÍK, Oldřich, *Boj proti financování terorismu* [online]. [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/boj-proti-financovani-terorismu-v-kontextu-protiteroristickeho-usili-ceske-republiky-gty-/na_analyzy.aspx?c=A060215_101850_na_analyzy_m02

LAZAROVIČ, Arsen, *Bankovní i jiná tajemství se dále prolomí* [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/bankovni-i-jina-tajemstvi-se-dale-prolomi/>

Němec, *Konec daňových rájů* [online]. [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://ekonom.ihned.cz/c1-63142570-konec-danovych-raj-u-bankovni-tajemstvi-ve-svete-ztrati-vyznam>

ŠIMKOVÁ, Radka, *Velká novela zákona o bankách* [online]. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-956989-velka-novela-zakona-o-bankach-posiluje-cnb>

TORNOVÁ, Jarmila, *PSD2 regulace platebních služeb* [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/psd-2-regulace-platebnich-sluzeb-v-novem-kabate-100956.html>

ŽUROVEC, Michal, *Centrální evidence účtů* [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2016/centralni-evidence-uctu-snizi-riziko-uni-25936>

Česká národní banka [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/index.html

Komerční banka [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/file/cs/obance/dokumenty-ke-stazeni/kb-zpracovani-klientskych-udaju.pdf>

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://zakony.kurzy.cz/21-1992-zakon-o-bankach/cast-6/>

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů [online], [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/zakon-o-ochrane-osobnich-udaju/>

Bankovní licence [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/bankovni-licence>

Bankovní unie [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_4.2.4.html

Nová směrnice [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://www.pwc.com/cz/cs/bankovnictvi/psd2.html>

Poradce.cz [online], [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <https://www.poradce.cz/clanky/bankovni-ucty/bankovni-trh-se-v-roce-2018-bude-vyrovnavat-nejen-s-novou-konkurenci>

ČNB [online], [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://hlidacipes.org/cnb-penezni-toky-na-financovani-terorismu-bankovni-dohled-ohlidat-nedokaze/>

Akont.cz [online], [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <https://www.akont.cz/sluzby/korporatni-servis/bankovni-ucty.html>

Czech-ba.cz: Česká bankovní asociace [online], [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <https://www.czech-ba.cz/cs/o-cba>

Euro.cz [online], [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://www.euro.cz/archiv/konec-utajenych-miliard-urady-zjisti-majitele-kont-krytych-bankovnim-tajemstvim-1277224>

Parlamentnilisty.cz [online], [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Premier-Sobotka-Zaradili-jsme-se-v-boji-proti-terorismu-mezi-primo-zasazene-zeme-Evropske-unie-361339>

Bankovniagramotnost.cz [online], [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: http://www.bankovniagramotnost.cz/gramotnost_vstup-do-banky_historie-cr

Crif.cz: Czech credit bureau [online], [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.crif.cz/%C5%98e%C5%A1en%C3%AD/Pages/BRKI.aspx>

Akont.cz: Globální automatická výměna informací [online], [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: https://www.akont.cz/nase-znalosti/prispevky.html/83_2155-gatca-globalni-automaticka-vymena-informaci-o-zahranicnich-uctech-1

Mfcr.cz: Ministerstvo financí [online], [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/archiv/agenda-financniho-analytickeho-utvaru/novinky-fau/2016/avizo-dne-23-cervna-2016-v-praze-porada-24997>

Kb.cz: komerční banka ochrana klientských údajů [online], [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/file/cs/o-bance/dokumenty-ke-stazeni/kb-zpracovani-klientskych-udaju.pdf>

Uoou.cz: úřad na ochranu osobních údajů [online], [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <https://www.uoou.cz/pravni-predpisy/ds-1257/p1=1257>

Amlsystems.cz: aml povinnosti [online], [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.amlsystems.cz/AML-povinnosti>

Historie.cnb.cz [online], [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: http://www.historie.cnb.cz/cs/regulace_a_dohled/regulace_a_dohled_v_oblasti_financniho_trhu/novely_zakona_o_bankach_z_roku_1998.html